

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Marco Polos Beskrivelse

af

det østlige asiatiske Høiland,

forklaret ved

C. B. Nimestad.

Sørste Ufdeling,

indeholdende

Indledningen og Øst-Turkestan.

Indbydelseskrift

til den aarlige offentlige Examen

i

Borgerdydstolen i Kjøbenhavn

i Juli 1841.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Bianco Luno.

1841.

I.

Indledning.

§ 1.

Den midterste Deel af Asien er et Høiland, det største paa Jorden, begrændset mod Øst af det japaniske Hav og de lave, frugtbare Sletter omkring Hoangho og Jan-tse-kiang, mod Syd af Bagindiens Floddale og det herlige Hindostan, og mod Vest og Nord af Turans og Sibiens Ørkener og Stepper. Det er overalt omgivet af mægtige Bjergkæder, der, da de vanskelige og paa sine Steder umuligen lade sig overstige, have besværliggjort Communicationen med de omliggende Lande og Culturens Indtrængen. Men dette Land er saare interessant. Med Forbauselse høre vi de dristige Reisesendes Efterretninger om den mægtige, voldsomme Natur, følge dem paa deres morsommelige og farefulde Reiser gjennem de uhyre Sandørkener og vidtudstrakte Stepper, hvor Jordbunden, uskiftet til Agerdyrking, neppe sætter sine tarvelige Beboere i Stand til at ernære sig ved Dvægavl, over vældige, med evig Sneedebedte Bjergkæder, gjennem Alpelande, større og høiere end noget andet Sted paa Jorden, snart velsignede med de herligste, gjennem Aarhundreder høit stattede Produkter, snart liggende i den evige Snees Region eller denne saa nær, at de saa Beboere kun med den yderste Anstrængelse kunne afvinde Jorden de første For-

nødenheder. Fra dette Høiland strømme fremdeles til alle Sider Floder, der høre til de største paa Jorden, næsten aldeles betinge de omliggende Landes Frugtbarhed og Dyrefelighed, og derved have havt den vigtigste Indflydelse paa Indbyggernes Cultur. — Saaledes flyder mod Øst Hoangho, i de høiere Dele af China ved sin store Vandmasse og sit rivende Løb „værre end Krig, Pest og Hungersnød“, men i de lavere Egne en Betsignelse for Landet, og Jan-tse-kiang, Havets Søn, hvis Bredder ere det bedst dyrkede Land, vi kjende. Mod Syd strømme de store Floder, der frugtbargjøre Bagindiens dybe Dale, den hellige Ganges med Brahmaputra og Sind med sine berømte Bifloder; mod Vest Amu og Sir, uden hvilke Turan vilde være en fuldkommen Ørk, og endelig mod Nord gennem Sibiriens ufrugtbare Sletter de kjæmpeagtige Floder Ob, Jenisei og Lena.

Naar vi hertil føie, at fra dette Høiland det Folk er udvandret, som i de tidligste Tider har nedsat sig i China, og der naaet en særegen, høi Cultur, at herfra i mere historiske Dage de vilde Sværme ere brudte frem, som atter have erobret, behersket og endnu beherske dette Land, som have oprettet et mægtigt Rige i Ganges og Indus Dale, oversvømmet Vestasien, erobret en stor Deel af Europa og bragt Forsærdelse over denne Verdensdeels fjerneste Egne, ville vi let indsee, at det for Historikeren og Geographen maa være i høi Grad interessant og lærerigt at gjøre sig, såavidt muligt, bekendt med Naturforhold, der ved deres Størhed, Fortrin og indirecte ved deres Mangler have muliggjort og for en Deel nødvendiggjort saa mægtige Begivenheder.

§ 2.

Men det er langt fra, at vor Kundskab til denne Deel af Asien er enten almindelig eller i Ufulkthederne udførlig; thi saa

store ere de Hindringer, den vilde, af Culturen endnu ubetvungne, Natur lægger den Reifende i Veien, at selv de drifstigste og meest videbegjerlige Mænd kun have været i Stand til at lære enkelte Dele at kjende. Hertil kommer, at i ældre Tider barbariske Fjolfekærd og i den nyere Tid det herskende Folks mistroiske Politik har hindret næsten enhver Efterforskning. Denne Omstændighed, at disse vidtudstrakte Lande for en stor Deel ere ubekjendte, ja næsten uudforskelige, har givet dem en særegen Interesse, den har foraarsaget, at de i Middelalderen vare en Gjenstand deels for en nysgjerrig Beundring, deels for Rædsel, som de frygtelige Mongolers og Tatarers Hjem, at man villig laante Dre til de Overdrivelsler og Fabler, som deels med deels uden Forfatterens Skyld indsnege sig i de saa Mænds Reisebeskrivelser, som vare heldige og drifstige nok til at trænge ind i disse Lande, og at i vore Tider Europæerne dobbelt nødig have standset ved de vilde Bjergmasser, der tilligemed Chinesernes Politik udelukke dem fra et Land, der er saa rigt paa vældige Miner, og som, selv efter vor ringe Kjendskab til det, lover Forskeren saa rigt Bytte.

§ 3.

Man kan let slutte sig til, at, naar de nyere Europæere, uagtet deres drifstige Opdagelsesiver, der er understøttet af saa mange, ved store Opfindelser erhvervede, Hjælpemidler, kun have været i Stand til i de sidste Aarhundreder at forskaffe os en nogenlunde Kundskab om disse Egne, vi da forgjæves søge Underretning om dem hos Oldtidens Nationer, til hvis Raadighed i saa Henseende langt ringere Midler stode, og for hvilke, ifølge Sagens Natur, de Anstrængelser, som udfordres til vidtudstrakte Opdagelser, deels vare umulige, deels ei lønnende.

Dette ville vi see stadfæstet ved følgende korte Fremstilling af, hvorvidt deres Bekjendtskab til Ostasien strakte sig.

§ 4.

Historiens Fader, den vidtberøiste Herodot, kjendte, tildeels temmelig nøie, de Lande, som hørte til det persiske Monarchi, og han nævner det nordøstligste Folk i samme: Bactricerne *). Men om hvad der i Asien laa nord eller øst for dette Rige, ved han kun, at Massageterne boede øst for det caspiske Hav ***) (i det nuværende Turan), ligesom han og havde erhholdt nogle halvt fabelagtige Efterretninger om Indien. Hans Kundskab ophører altsaa netop ved Grændsen af de Lande, vi skulle omtale. At Grækerne fra Herodots til Alexander den Stores Tid ikke udvidede deres geographiske Synskreds synderligt ad denne Kant er let at begribe, hvorfor ogsaa Bjergstrækningen Paropamisus, hvorpaa Bactres (Drus) og Araxes udsprang, er Grændsen for Aristoteles Kjendskab til disse Egne, ja selv Alexanders og hans lykkelige Generalers Erobring, der udbredte saa stort et Lys over alle Lande, der laae syd for Zarartes og vest for Hydaspes og Indus, forskaffe os ei de ringeste Efterretninger om det egentlige Indre-Asien, ligesaa lidt som de Beretninger, Patrocles indsamlede paa sin Scilads i det caspiske Hav, og som Seleucus Gesandt er erhholdt i den prægtige indiske Hovedstad Palibothra. Fra den Tid dannede der sig to Hovedveie, ad hvilke Ostasiens og især Indiens rige Produkter kom til Vestasien og Europa. Den sydlige, der vedligeholdt sig næsten gjennem to Artusinder, gif tilføes til de ægyptiske Havne ved det røde Hav og derfra til Alexandria; den anden, understøttet af Seleuciderne, Ptolemæernes naturlige Medbeilere og Hjender, gif ned ad Drus til det caspiske Hav og derfra til Havnene ved det sorte Hav. — Det er af flere Grunde sandsynligt, skjøndt vi savne bestemte Efterretninger derom, at

*) 3,192.

**) 1, in fine.

Handelsmænd alt dengang ere trængte længere frem end de græske Erobrere, og at de ved at reise over eller rettere forbi Bjergfjeden Imaus (Belortagh), have naaet Serica, det Land, der stedse blev Grændsen for Oldtidens geographiske Kundskaber mod Nordost, og have bragt dets høit skattede Produkter (Bomuld og Silke) til de vestasiatiske og europæiske Handelspladser. Men det syriske Rige gik tilgrunde, paa dets Ruiner oprettede Partherne deres Herredømme og omstyrkede det bactriske Rige, det sidste græske i Asien. De spærrede deres Land for Fremmede, forstyrrede med Glib den nordlige Handelsvei og tvang Handelen saaledes til at tage den stadige Gang syd for deres Rige, fra Indien over Egypten til Alexandria. De Opdagelser i Asien, man kunde have ventet at erholde ved Handelsens Udbredelse, udebleve da naturligviis, saa at Strabo, der forfattede sit store geographiske Værk ved Christi Tid, om det østlige Asien kun veed, at Chorasmierne og Tocharerne boede nord for Paropamisus og øst for det caspiske Hav; thi vel finde vi hos ham for første Gang Sererne omtalte, men det er uviist, om det om dem handlende Stykke ei senere er indskudt, imod hvilken almindeligen antagne Mening den Dimstændighed dog synes at tale, at han giver Asien en Udstrækning, som fra Archipelagus til Gobi, og at saaledes, da man ved Scerernes Land maa forstaae det nuværende Turfan og Tibet, det er rimeligt, at hans Kundskab har strakt sig til disse Lande, skjøndt den har indskrænket sig til Bekjendtskab med deres daværende Navn.

De romerske Geographer Pomp. Mela og Plinius den Ældre, begge i det første christelige Aarhundrede, give en Beskrivelse af den paa deres Tid bekjendte Verden. Den forstes Fremstilling er kort, men udmærker sig ved temmelig Klarhed, den andens Værk, som paa mange Steder bestaaer af aldeles ukritisk compilerede Udtog af Skribenter fra forskjellige Tider, er

også vigtigt, fordi deri ere opbevarede mange Notiser af tabte Bærter. Disse Sribenter lode Asien begrændses mod Øst af det seriske Hav, op til hvilket Sererne boede mellem Indier og Scyther. *) Fire Floder gjennestrømme efter Plinius deres Land og løbe ud i det seriske Hav; ligesaa nævner han 5 Hovednationer af dem. Det er tydeligt, at han ved Serica forstaaer Turfan og Thibet, og at Floderne, hvis Navne for os ere uforklarlige, ere Turfans Steppesfloder. Af de nævnte 5 Folk ere Tocharerne urigtig af ham forsatte øst for Imaus, og Casiri ere maaskee Indvaanerne i Kaschgar. De øvrige Navne ere uforstaaelige. Ved disse Forfattere er altsaa næsten Intet vundet i denne Henseende.

§ 5.

Den store Fordeel, der var forbundet med at føre Produkter fra Serica til det romerske Rige, foraarsagede, at der dannede sig paa ny en hyppig besøgt Handelsvei til Serica fra Landene nord for Paropamisus, og Handelen lettedes ved det fredelige Forhold, der af og til opstod mellem Partherne og Romerne. Denne Handelsvei gik fra Balk (Bactres) til Tashkend (Ptolemæi turris lapidea), derfra over Djergene (gjennem Terek Passet?) til Casia regio (Kaschgar) og derfra mod Sydøst til Hovedstaden Sera. — Denne Handelens Opbliven og de derved erhvervede Kundskaber vare Aarsag i, at vi hos den høit fortjente Ptolemæus, Grundlæggeren af den videnskabelige Geographie, træffe de første tydelige Efterretninger om Ostasien. Efter ham strakte Scythia sig hinsides Imauskjeden, der fra Indien løb mod Norden, og grændsede til Serica. Han vidste ogsaa, at dette sidste Land ei var det østligste i Asien, da han lader det mod Østen grændse til ubekjendte Lande. **) Mod

*) Plin. 6, 13. 17. Pomp. Mela 1, 2.

**) I, 11.

Syd skiltes det fra Indien ved Bjergene Emodus og Ottoracoras. Imaus er, som før er sagt, Belortagh, Emodus og Ottoracoras ere aabenbart Himalaya, og de ubekjendte østlige Lande: Gobi og China. Det er altsaa tydeligt, at ved Serica, som forhen oftere er sagt, forstodes det lille Buchari og Thibet, og i disse Lande lade sig med temmelig Sandsynlighed flere af de af ham nævnte Egne, Fjok og Stæder gjenfinde. Casia regio er sikkert Kaschgar, og Auzakitis regio maaskee Aksu i Turfan. Om derimod Sera er Serinagur, Issebon Iskardo i lille Tibet, og om Batae (hos Amm. Marcellinus Betæ) er en Forvanskning af Tabathe, Thibets indiske Navn, troste vi os ei til at afgjøre. — En senere romersk Skribent, Ammianus Marcellinus, stadfæster denne vor Antagelse om Beliggenheden af Serica ved at beskrive det som et fladt Høiland, omgivet paa alle Sider af høie Bjerge, som udsendte deres Strømme til alle Sider *), hvilket temmelig nøie passer paa de af os betegnede Egne.

Mere omfattende og mere fuldstændige Efterretninger om Ostasien erholdt de europæiske Nationer i Oldtiden ikke.

§ 6.

En ny Tingenes Orden begyndte. Tallose Skarer af barbariske Fjokfærd oversvømmede det deelte og i sin Grundvold ødelagte romerske Rige. Det østlige modstod vel det første voldsomme Stød, men sygnede langsomt hen. En Skygge af Videnskabelig vedligeholdte sig vel her, men, blottet for al skabende Kraft, bestod den i en jammerlig Efteraben og Afskriven af en svunden Tids Monumenter. Det vestlige Rige styrtebe sammen under Barbarernes Sværd, og Kunst og Videnskab gik til Grunde her for lang Tid, thi, som en berømt Historie-

---

*) 23, 6.

skriver siger, „et ubestrevet Blad betegner troest Kunstens og Videnskabelighedens Tilstand hos barbariske Folk.“ — En eneste Kundskabs Udvidelse, der har Hensyn til vort Emne, skyldte vi denne Barbariets Tidssalder, og den er ei fremfaldt ved videnskabelig Forskningsaand, ei heller ved de mindre ædle Drivesjædre, der bevæge Handelsmanden til at gæste fjerne Egne, men ved det usle østromerske Folks Kraftløshed, der tvang det til at søge Hjælp mod Perserne hos de vilde Tyrker; herom vil senere blive talt.

§ 7.

Neppes vare de voldsomme Omvæltninger, ved hvilke Europa i to Aarhundreder var ødelagt, afløste af en nogenlunde Rolighed, da en ny Storm opstod fra et hidtil næsten ubekjendt og lidet paaagtet Fald. Muhameds overordentlige Genie forbandt Arabiens mange Stammer, og talrige Hære, opflammede af vild Enthusiasme, strømmede efter hans Død frem fra deres Fædrelands Ørkener for i Allahs og hans Prophets Navn at befjæmpe de Bantroe. Deres egen Kraft og de daværende Nigers og Religioners for dem gunstige Forsatning lettede deres Fremskridt. Perser og Østromere, der i en fortvivlet Kamp med hinanden næsten havde tilsat deres sidste Kraft kunde ei modstaae: det første Rige faldt, Constantinopel holdt sig kummerlig, og 80 Aar efter Muhameds Død herskede Araberne fra det atlantiske Hav og Pyrenæerne til Ørkenen Gobi. Da de efter al Mansurs Død ophørte at være vilde Erobrere, og snart bleve Herskere i den videnskabelige Verden, som de før havde været det i den politiske, vare Frugterne for Geographien, en Videnskab de i høi Grad yndede, meget store, thi Iver for Udbredelsen af deres Religion, der havde staaet i et saa noie Causalforhold til deres Erobring, drev dem videre frem end disse naaede, til Lande, der før den Tid vare Vestasiateren og

Europæeren ubekjendte, endog af Navn. Den gjenoplivede Handel havde ogsaa heri en ikke ringe Andeel. Det i mange fortrinlige Skrifter netlagte Udbytte for Geographien vil, forsaavidt det vedkommer os, senere blive paaagtet.

§ 8.

Uagtet disse Arabernes Dydagelser og Skrifter, uagtet den østromerske Keiser beherskede et, rigtignok lidet, Stykke af Asien, og uagtet Pillegrimme hvert Aar droge til det hellige Land for at bede ved Frelserens Grav, var Uvidenheden om Beskaffenheden endog af Asiens vestlige Lande dog mærkelig stor i Europa indtil Korstogene, og selv disse udbredte kun et saare ringe Lys over Landene øst for Zagros Bjergene. Over hele Ostasien hvilede saaledes for Europæerne et dybt Mørke, som i det 13de Aarhundrede pludselig blev afbrudt paa en vædselsfuld Maade. Med Forfærdelse hørte man, hvorledes fra et ubekjendt Land et vildt Folk var brudt frem, under Dschingiskan og hans nærmeste Efterfølger næsten havde forenet Asien til eet Rige, og at deres umaadelige Skarer stode i Begreb med at vælte sig over Europa. Endelig kom de og gruelig Ddelæggelse med dem. Ruslands og Polens Stater omstyrtedes, Ungarn blev næsten lagt øde, og, da Dderen var overfædet, syntes Tydskland ei at kunne undgaae Fordærvelsen. Forgjeves lod Keiser Frederik den 2dens Dpraab til de europæiske Magter om at forene sig for at afvende Ulykken, og forgjeves var Hertug Henriks og hans tappre Mænds HeltedaaD paa Sletterne ved Liegnitz, da pludselig Barbarerne af os tildeels ubekjendte Grunde langsomt vendte tilbage til Asien. Smidlertid vedblev deres Herredomme i Rusland og i en kort Tid i Polen og med dette en velbegrundet Frygt for fornyede Indfald i Europa. Gjentagne Gange ophvød Frederik den 2den Europas Fyrster og rusiede sig selv til den haarde Kamp, medens

Paven søgte at afvende Faren ved Gesandtskaber til Storchanen i det Haab at vinde ham og hans Horder for Christendommen. Vor fulde Beundring fortjene i Sandhed de høihjerte Mænd, som paatog sig dette farefulde og møisommelige Hverv; deres Reiser vilde efter de af dem opbevarede Beskrivelser senere blive gennemgaaede, deels formedelst deres Beretningers Vigtighed i og for sig, deels for det Lys, de kaste over flere af den ædle Venetianers, Marco Polos, Beskrivelse af Ostasien, — det Værk, der er Hovedgjenstanden for nærværende Undersøgelse.

II.

Marco Polo.

§ 9.

Faa Aar efterat Iver for Religionens Udbredelse og Pavens Befalinger havde bragt Ascelin, Plano Carpin og Rubruquis til at foretage deres moisommelige Vandringer, bevægede Tragten efter Handelsfordele to venetianske Adelsmænd, Nicolaus og Matthæus Polo til, medens Keiser Balduin regjerede i Constantinopel, derfra at foretage sig en Reise til Storchanens Hof, fra hvilken de efter lang Borteværen vendte tilbage med Brev fra Kublai Khan til Paven. Ankomne til Acre fik de Budskab om Pave Clemens den 4des Død, og besluttede derfor at afvente det nye Pavevalg. De reisste da til Venedig, hvor Nicolaus fandt, at hans Kone, hvem han forlod svanger, var død, men at hun havde efterladt ham en Søn, Marcus. Da Pavevalget gik i Langdrag, reisste de af Frygt for Khanens Brede over deres lange Udebliven til Acre, for derfra at drage videre til Kublais Hof; men, da de kom til Armenien, bleve de kaldte tilbage til Acre af den derværende pavelige Legat, som var udnævnt til Pave under Navn af Gregorius den 10de. Af denne fik de Breve til Khanen og til Retsagere to Munk. Disse forlode dem dog i Armenien, skrællede af Reisens Farlighed, men de tre Poloer droge videre og kom efter en Reise af 3½ Aar til Khanen, hvem de traf i Staden Clemensiu. Han modtog dem meget naadigt og fandt især Behag i den unge Marcus, som i en saare kort Tid lærte Tatarernes Sæder, og at læse og skrive flere asiatiske Sprog. Khanen afsendte ham i en vigtig Forretning til Carazan, der var 6

Maaneders Reise beliggende fra Clemensu. Da han udrettede sit Hverv med stor Klogskab, steg han i Khanens Gunst, hos hvem han blev i 17 Aar, i hvilken Tid han som Gesandt be-
 reiste de fleste Dele af det uhyre Rige og indsamlede Efterret-
 ninger om det. Da de havde erhvervet sig store Rigdomme
 bade de, drevne af Hjemvee, Khanen om Tilladelse til at vende
 tilbage, men fik Afslag. Da der imidlertid ikke længe efter kom
 et Gesandtsskab til Kublai fra Argon, en Konge i Indien, for
 at begjære en af hans Slægtninge tilægte, fik M. Polo, som
 som just var vendt tilbage fra en Søreise til Indien, Tilladelse
 til tilligemed sin Fader og Onkel at ledsage Gesandterne tilbage
 og derfra at vende hjem. Efter mange Moisommeligheder kom
 de til Indien, hvorfra de, rigeligt begavede, efter en lang Reise
 naaede Trebisond og derfra kom til Venedig, Aar 1295, tak-
 kende Gud, som havde friet dem af saa store Farer og Be-
 sværligheder *).

§ 10.

Men M. Polos Moisommeligheder vare endnu ei endte. Venedig førte paa den Tid Krig med Genua og han blev fan-
 gen af Genueserne. I Fængslet lod han efter den rimeligste
 Beretning, sin Ven og Medfange, Rustigiolo af Pisa, op-
 skrive Fortællingen om hans Reiser. Det er rimeligt, at Ori-
 ginalen har været forfattet i det italienske Sprog, skjøndt det
 ofte er bleven paastaet, at den er skrevet paa Latin. Den
 første latinske Oversættelse forfattedes af Pepino fra Bologna
 (1320), og af denne findes et Haandskrift paa Bibliotheket i
 Berlin, hvilket Müller benyttede til sin Udgave (1671). For
 Pepino oversatte Theobald Cepei, som paastaar at have
 erholdt Originalen af M. P. selv, den paa fransk (1307), og

*) Vide M. Polos Reise Cap. 1-10.

af denne Oversættelse findes et Haandskrift paa Bibliotheket i Bern. Foruden den omtalte ældste latinske Oversættelse, existerer en anden, som Lessing fandt paa Bibliotheket i Wolfenbüttel, og denne udmærker sig i flere Henseender fremfor det Berliner Manuscript. Men den fortrinligste Udgave er den, som findes hos Ramusio i hans Samling: della navigationi et viaggi Tom. II (1553) paa italiensk, som han paa det Omhyggeligste har emenderet efter de ældste og bedste Haandskrifter. Dog have M. P's ældre Fortolkere alle benyttet de slettere latinske Manuscripter og først i den senere Tid er Ramusios Udgaves Fortrin blevet anerkjendt *).

§ 11.

Hvad Tiden angaaer, paa hvilken disse Reiser forefaldt, er det udenfor al Tvivl, at Poloerne vendte anden Gang tilbage til Benedig i Aaret 1295, thi deels stemme alle Manuscripter heri overeens, deels siger M. P., at han paa Hjemreisen erfarede, at Kublai Khan var død, og han døde 1294. Fremdeles kan Tiden, hvorpaa M. Polo i sine Slægtninges Selskab forlod Benedig og reiste til Asien, nøie bestemmes, da han siger, at han paa Reisen hørte, at Gregorius den 10de var udnævnt til Pave, hvilket skeete i September 1271. Men om Tiden, paa hvilken Nic. og Matth. Polo foretog deres første Reise, er stridt meget af Fortolkerne, efterdi Manusc. vafle mellem Aarene 1250 og 1269. Det sidste Aarstal er aabenbart urigtigt, da de opholdt sig eet Aar hos Berke Khan, 3 Aar i Buchara og vare eet Aar paa Reisen til Kublai. De kunde da ei engang være komne tilbage Aar 1271, og M. Polo siger dog

---

*) Vide Lessing, zur Geschichte und Litteratur, zweiter Beitrag Pg. 261—98. Sprengel Geschichte der wicht. geogr. Entd. 2te Aufl. Pg. 305—10. Malte-Brun Gesch. der Erdb. übers. v. Zimmermann 2te Abth. Pg. 262—67.

udtryffeligt, at de opholdt sig i to Aar i Benedig før Gregorius udnævntes til Pave. Hertil kommer at Sønnen Marcus da ei kunde være ældre end 2 til 3 Aar og at Balduin II ei regjerede i Constantinopel 1269. Men ligesaa urigtigt er Aaret 1250, thi Berke Khan i Khaptschat regjerede da ikke, og fremdeles, da de vare 5 Aar paa Reisen til Kublai, maatte de være komne til ham 1255, men han kom først til Regjeringen 1259. Af samme Grund er Aaret 1252, som Müller anbefaler, urigtigt.

Forster antager, at Reisen ei kan være begyndt før Aar 1258, idet han siger at Hulaku, som paa den Tid, deres Reise foresaldt, førte Krig med Berke Khan, ei regjerede før dette Aar; men da hans Angivelse af Hulakus Regjerings Tiltrædelsesaar er urigtigt, er der, saavidt jeg ser, Intet iveien for at antage, at den er fortaget nogle Aar før, f. Ex. 1256, hvorved da den Tid, Brødrene anvendte til deres første Reise mere kommer i Overensstemmelse med Sønnens, Marcos, af Manusc. angivne Alder ved deres Hjemkomst, idet Ramusio siger, at han var 19 Aar, men alle andre, at han var 15, undtagen det brunsvigiske Manusc., der uden at angive hans Alder, kalder ham snart puer snart juvenculus.

§ 12.

Det gif M. Polo, hvad Beretningen om de Mærkelige heder, han erfarede paa sine Reiser, angaaer, ligesom Oldtidens Herodot, med hvem han i flere Henseender har megen Lighed. De have paa samme Maade, nemlig ved lange og majsommelige Reiser og tildeels som Dienvidner, erhvervet sig de Esterretninger, de gjennem deres Skrifter gjorde deres Samtid bekendt med; deres Beretninger stode tildeels i samme Forhold

til dennes Kundskaber, idet de, M. Polo dog mere end Herodot, beskrev Lande, som enten aldeles eller dog tildeels vare terræ incognitæ, og Culturens og Videnskabelighedens Tilstand paa deres Tid førte det uundgaaeligt med sig, at de i deres Skrifter maatte optage Beretninger, som en senere Tidsalder mere udvidede Kundskaber med Rette erklærede for Fabler. Samme Lod traf, som sagt, ogsaa begge, idet de beskyldtes for Fetroenhed og Usandfærdighed. — Herodot have udmærkede Mænds Forskninger forlængst ladet vederfares Retfærdighed, og man har indseet, at neppe Noget utrætteligere har eftersporet Sandheden og redeligere gjengivet den, og at de Fabler, som i saa lang Tid satte hans Fortjenester i Skygge, maae skrives paa Tidsalderens, ikke paa Individets Regning.

M. Polo har længe det spottende Tilnavn „Mester Million,“ skjøndt hans Reisebeskrivelse blev brugt i Middelalderen som Haandbog i Asiens Geographie, og selv Forfattere, som levede kort før vor Tid, og som ivrig og dygtig undersøgte hans Beretninger, erklærede de fleste af dem for usforklarlige *). At det er langt fra, at Sagen forholder sig saaledes, have de udmærkede Værker, hvorved Desguignes, Klaproth og Abel Remusat have aabnet Europæerne Udgang til den kinesiske Litteratur, samt nyere Rejsendes og Geographers Anstrængelser tilstrækkelig bevist. Men da Beviset herfor netop er Gjenstanden for denne Undersøgelse, haaber jeg, at det vil fremgaae af den og behøver saaledes her ei nærmere at berøre det.

§ 13.

Den ædle Venetianers Optegnelser ere inddeelte i tre Bøger. Den første indeholder det, som vi alt vide om Venetianernes tvende Reiser til Asien og tilbage (Cap. 1—10). Der

*) Vide Sprengel Pg. 312—313. M. Bruun I Pg. 266—67.

paa gaaer han over til at beskrive de Lande, han kjender, idet han begynder med Lille-Armenien og i de tyve næste Capitler beskriver de vigtigste Stæder og Egne i Bestasien, hvorhos han omtaler de østlige Ismaeliteres (Alsafineres) Herredomme og Tilintetgjørelse ved Hulafu (Cap. 10—30). Det 31te Capitel handler om Staden Balk (Balac), og derfra gaaer han over til at omtale de Alpelande, der stille Ostasien fra Bestasien (32—37). I de følgende Capitler (38—47) beskriver han dernæst Turfan med dets største Stæder, hvorved han gjør to Digressioner, den ene for at tale om Samarkand (Cap. 39), den anden for ved Beskrivelsen af Turfans Ørkener at omtale den første Stad, Karavanerne naae øst for disse, nemlig Sa-tscheou (Sachion Cap. 45). Efter i Korthed at have omhandlet de Stæder, der ligge yderst i Bestchina ved Gobi (Cap. 48—51), giver han en kort og, hvad det Historiske angaaer, en temmelig forvirret Fremstilling af Mongolerherredømmets Opkomst, Dschingiskans Død og Tatarernes Sæder (Cap 52—60), hvorpaa denne Bog ender med en Beskrivelse af de Egne, der ligge langs Hoanghos Mellemløb og i Alpelandet ved dette, samt nogle Beretninger om Bargon (Siberien), og Gog og Magog, der ei turde savnes i nogen Beskrivelse af Asien fra den Tid (Cap. 60—66). Den anden Bog begynder med en vidtløftig Beskrivelse af Kublais pragtfulde Hof, hans Regjeringsmaade og kloge Foranstaltninger (Cap. 1—24), hvorfra han gaaer over til at behandle Kathai og Mangi (o: Nord- og Sydchina) med deres store og prægtige Stæder (Cap. 24—70). Her ere to korte Episoder indflettede, den ene om Tibet (Thebeth Cap. 36 og 37), den anden om Kublais Seier over Kongen i Mien o: Uva (Cap. 42). — I tredie Bog beskriver han Japan (Zipangu) og Mongolernes forgjæves Forsøg paa at bemægtige sig dette Land (Cap. 2—7); derpaa de indiske Der og en stor Deel af Indiens Fastland (Cap. 8—38). Her, hvor han omtaler de meest ube-

kjendte Lande, er hans Fremstilling ogsaa meest opfyldt med Fabler. Cap 38—46 handler om Uden i Arabien og de Dele af Africa, han havde hørt omtale, især Madagascar, hvor den stor Fugl Nok antoges at leve, Zanzibar og Abasia (Habeßsynien), hvor- paa han til Slutningen omtaler Asiens nordøstligste og næsten aldeles ubekjendte Egne, og i sidste Capitel Russerne (Rucheni Nuteni) (Cap. 47—50).

§ 14.

Da denne Undersøgelse kun skal bestjefstige sig med M. Polo's Beretninger om Ostasiens Høiland, seer man af den foregaaende § let, at den Deel af hans Værk, som vedkommer os, begynder med 1ste Bogs 31te Cap, hvor han fra Balk vender sig mod Nordøst til Turfan. Før vi begynde paa hans Fremstilling af dets daværende Tilstand, ville vi, næst efter en Hovedoversigt over hele den vestlige Deel af Høilandets topiske Forhold, give den til Forstaaelsen og Bedømmelsen af hans Beretninger nødvendige geographiske Beskrivelse af dette Land.

III.

Almindelig Oversigt. Øst-Turkestan.

15.

Centralasien er ved fire Bjergsystemer, Altai, Thianschan, Kyenlyn og Himalaya, deelte i tre store Indsænkninger, Dsungariet, Øst-Turkestan og de laveste Dele af Tibet omkring Tengrisøen. Disse Bjerge løbe alle fra V.—D., dog ikke parallel med hinanden, men divergerende mod Øst.

Alex. v. Humboldts Anskuelse af disse Bjergkjæders Udstrækning ere følgende:*)

Thianschan ligger under 42° n. B. og Altai under 50 — $51\frac{1}{2}$ Grad, men, da de begge mod Øst fjerne sig mere fra hinanden, bliver Afstanden ogsaa større mod denne Verdenskant, saa at de, medens de vestligt have en Afstand af 60 — 90 Mile, mod Øst ere fjernede 150 — 180 Miil fra hinanden. Thianschan strækker sig fra Belorihags Nordende til Tschang-peschan (= de hvide Nordbjerge) ved Koreahavet i en Længde af 57 Grader (90 — 147° s. f. Ferro), og da en Længdegrad under denne Brede udgjør omtrent 11 Miil, bliver dens Længde omtrent 630 Miil. Altai derimod løber fra Zaisfiansøen til den steile Kyst ved det østste Hav gennem 62 Længdegrader (98 — 160° s. f. F.), hvilket, da en Længdegrad her er omtrent 9 Miil, udgjør c. 560 Miil. Vi see altsaa, at Altai er mere østligt beliggende end Thianschan, hvis Vestende ligger 8° vest for Altais, medens dennes Østende ligger 13° østligere end hiins.

*) Poggend. Ann. B. 94 pag. 6. Alexander v. Humb. über die Bergketten Innerasiens.

Denne den store Naturforskers Fremstilling kunne vi dog kun tildeels antage. Altai-Systemet strækker sig virkelig i den af ham angivne Udstrækning som en sammenhængende Masse, der tillige danner det østasiatiske Høilands Nordrand. Men Thianschan udgjør neppe i den angivne Længde een Bjergkjede. Meget mere nodes vi af alle Beretninger til at antage, at den mellem den 112te og den 124de Grad, altsaa i en Udstrækning af omtrent 120 Mil, er aldeles afbrudt, eller med andre Ord, at Thianschan ikke staaer i Forbindelse med Tuschans Kæden ved Hoanghos Mellemløb, hvilket nedenfor vil blive beviist.

Kyenlyn og Himalaya ere ustridig Hovedbjergmasserne i det store Belte af Bjerglandstaber, der strækker sig fra den 91de til den 130de Grad ø. f. F. 3: fra Indus øvre Løb til det chinesiske Hav, idet det bestandig bliver bedre mod Østen. Længst mod Vest har det ifkun en Brede af 5° (75 Mil), under den 109de Længdegrad af 10°, og længst mod Øst har det naaet 15 Graders Brede 3: 225 Mil. Det er af de 3 omtalte Indsænkninger mellem disse Bjerge Turkestan, der ligger mellem Thianschan og Kyenlyn, vi først skulle betragte.

§ 16.

Thianschan 3: Himmelbjergene.

Om denne Bjergkjede have vi, selv efterat de seneste Efterretninger have rettet mange Bildfarelser i Henseende til den, kun en meget ufuldstændig Kundskab. Som vi foran have bemærket, kunne vi ei udstrække den længere mod Øst end til den 112te Længdegrad fra Ferro. Da dens Bestende ligger under 90°, udgjør altsaa dens Længde 22 Grader eller henved 250 Mil. Chineseerne kalde den hele Bjergkjede enten Thianschan 3: Himmelbjergene (hvilket er en Oversættelse af det Navn, den bar hos de Folk, der i ældre Tider bebodde dens Affald) eller Siveschan 3: Snebjergene, fordi dens Toppe overstige Snæ-

høiden. Det er let at indsee, at den ikke i denne sin lange Udstrækning er af samme Høide og Besskaffenhed, hvorfor vi i Nørthhed ville gjennemgaae den fra Vest til Øst.

Den vestlige Deel kaldes Muztagh eller Musfur $\circ$: Iisbjerg (fra 90° — 102° v. F.). Vest for Kaschggar overstiger den Sneehøiden, men falder betydelig fra denne Stad mod Øst til Temurtu-Søens Østende, men hæver sig derpaa atter over Sneelinien. Over denne Deel af Bjergmassen gaacr ogsaa det af de Reisende saa frygtede Pas, Musfur=Dabahn ($\circ$: Iispasset), som kun med stor Fare overstiges. 3 Grader øst for Iseful (Temurtu) ligger den, allerede i det første Aarhundrede efter Kristus af Chineseerne omtalte, mægtige Vulcan Peshan, mærkelig ved den Mængde sal ammoniacum, der vindes paa den. Da nu denne Deel af Thianschan ligger under 42° n. Br., hvilket svarer til den mellemste Deel af Italien, hvor Sneelinien begynder over 9000' over Havet, er det aabenbart, at den største Deel af denne Bjergmasse overstiger denne Høide, men, hvormeget den overstiger den, kunne vi naturligviis ikke sige. — Hvad Vegetationen paa Bjergmassen angaaer, nævne alle Itinerarier Fyrren, Birken (i stor Mængde), Esp, ja nogle endog Pistacier, men derimod paastaae de, at der intetsteds findes Gran eller El.

Den midterste Deel af Thianschan strækker sig fra 102° — 106° v. F. (under 43° n. Br.) $\circ$: i en Længde af c. 40 Mil. Det er den berømte Bogdo=Dola $\circ$: det herskende, det hellige Bjerg, som med sine uoverstegne, maaskee uoverstigelige Toppe naaer høit over Sneelinien, og, som en isbedækt Masse, kaldes Tren=Chabirga. Fra denne udgaaer Thianschans betydeligste Forbjerg m. N. D. paa Nordsiden af Iisfoden til det Alatau ($\circ$: brogede Bjerg), som ligger mellem Søerne Balkasch og Alak-ful, men disse Bjerge naae ingenlunde Sneelinien.

Over dem gaacr iøvrigt den store Nordvei fra Peking over Barkol og Urumtsi til Jlidalen og Byen Gulscha.

Den østlige Deel udgjør Turfans og Hamis B. og strækker sig i en Længde af c. 60 Mil (106—112° ø. f. Ferro. 43—44° n. Br.). I dennes vestlige Deel ligger den store Vulcan Ho-tschu o: Jldstadens Vulcan, hvor, ligesom ved Peshan, sal ammoniacum findes i stor Mængde. Under 108° ø. L. skal Thianschan atter overstige Sneelinien, men øst derfor intetsteds naae en saadan Hoide. Øst for Hami og Barkol falder Bjergkjeden pludseligt, og mellem den og Inschan findes nu ingen egentlig Kjede, men iffun den høie Drken Gobi. Fandttes der virkelig en saadan Forbindelseskjede, som Desguignes i Indledningen til Hunnernes Historie,*) og efter ham M. v. Humboldt antager, maatte denne dele Gobi i en nordlig Deel og en sydlig, hvoraf intetsteds findes Spor. Ligeledes omtaler ingen Reiseberetning tværs igjennem Gobi fra Ezina-Pira til Karakorum, ligesaa M. Volos Reise til Manschu-Reisernes Tog i den senere Tid en saadan Tværkjede. Meget mere synes Steppesløbernes Løb baade fra Nord og Syd at bevise, at her findes en Indsænkning i Høilandet.

§ 17.

Kyenlyn eller Kulkun.

Til denne Bjergkjede er vort Kjendskab endnu ringere end til den foregaaende.

Mod Vest slutter den sig til Belortaghs Sydende (35° 30' n. Br.) og danner, strækkende sig derfra mod Øst, Sydgrensen for Øst-Turkestan og Drkenen Gobi og Nordgrænsen for Ladakh, Provindsen Katschi og Øst-Tibet. I sin vestlige Deel kaldes den af Chineseerne Dsunling o: enten Jvibel-

*) s. pag. 5.

bjergene*) eller de blaae Bjerge.**) Ved den 106te Længdegrad deler den sig i tre parallelle Rjeder, nemlig a) den egentlige Kyenlyn (ogsaa kaldet Komfhun=ubaschi), b) den nordlige Rjede, Manschan, der danner Grændsen mod Gobi og, som en sneebædt Bjergmasse, af Chineseerne kaldes Siveschan, og c) den sydlige, kaldet Bayan=Khara. Disse tre forene sig med den mægtige Bjergknuude omkring Khu=thu=nor (=: den blaa Sø), som kaldes de 13 Patriarkers Høiland. Fra denne gaar Bayan=Khara, som en snedækt Rjede, mod Syd gjennem Sifan (Sifans Sneebjerger), og derfra ind i China, hvorom paa sit Sted vil blive talt.

Den hele Bjergmasse er efter Chineseernes Beretning meget vanskelig at overstige, skjøndt Veien kun sjelden gaar over Gletschere.

§ 18.

Øst-Turkestan.

Imellem 37° og 42° n. Br., altsaa med en Brede af 70—80 Meil og længere mod Østen af 100 Meil, begrændset mod N. af Thianschan og mod S. af Kyenlyn ligger det chinesiske Turkestan (Thianschan Nan-lu =: Veien (Landet) syd for Thianschan), ogsaa, i Modsætning til det mod Vest liggende lave Buchari, kaldet det høie eller lille Buchari. Mod Vest afflutes det af Belortagh, som forbinder Vestenderne af de to omtalte Bjergkjæder, og derfra strækker det sig gjennem 22 Længdegrader til Hami. Det er i historisk og geographisk Henseende vigtigt, som det eneste nogenlunde bekjendte Dvergangstrin fra de chinesiske Lande i Østen til den Deel af Asien, som ligger øst for det caspiske Hav. Det er et fladt Høiland, som

*) Efter Ab. Remusat.

**) Efter Klaproth.

aabenbart skraaner fra Vest ned mod Ost, og for største Delen er opfyldt med Sandorkener, som naae den høieste Grad af Ode omkring Søen Lop, i hvilken den eneste Hovedstrøm, Tarim, falder, i hvilken de andre Floder i Landet løbe ud. Nordøst for denne Sø ligger nemlig den store Ørken Hai: det tørre Hav, hvor efter de chinesiske Beretninger Sandstormene stundom begrave Mennesker under Flyvesandet. Det er denne Ørken, der i Geographierne og paa Kortene, paa Grund af en Feiltagelse af Desguignes, kaldes Schaschin, hvilket Ord blot betyder Sanddybde. Ligeledes strækker en fuldkommen Ørken sig fra Lopsøen mod Sydøst til Scha-tschou: Sandstaden, hvilken M. Polo gjennemdrog i 30 Dage. Begge disse Ørkener indbefattes hos ham under Navnet: Ørkenen Lop. Denne Landets Natur er Aarsag i, at der i den nyere Tid ei omtales nogen Caravanevei fra Scha-tschou directe til Khotan, saa at Ørkenen nu omgaaes derved, at man lægger Veien over Khasa i Tibet eller over Hami ved Thianschans Sydside.

Den beboelige Deel af dette Høiland ligger ved Floden Tarim og dens Bifloder (for saadanne antage vi nemlig de andre Floder i Landet, skjøndt det ikke er afgjort, at de ere det, da ingen Rejsende har undersøgt deres Løb og givet Bished herom), og, da Landets Cultur altsaa er afhængig af denne Flod, ville vi i Korthed beskrive dens Løb. Den udspringer efter Chinesernes Beretninger paa Karakulssøen nærved den store Heislette Pamer, optager fra N. D. Floden Kaschgar, der løber forbi Byen af samme Navn. Deryaa løber den videre under Navnet Kaschgar-Daria, optager fra Sydøst Jarkand-Daria og ikke langt derfra Alfsufloden og Khotan-Daria. De fem forenede Floder faae nu Navnet Tarim, og slyde efter et Løb af 105 Mile ud i den saltagtige Lopsø. I sin høire Bred optager den ingen flere Floder, men fra Nord to, Ulat eller Chagar-Daria, som løber forbi Khusche, og den større Barun Ulduz

eller Kaidu Fled, som udspringer paa Bogdo=Dola i Landet Dschulduz og gjennemløber Bostu=Nor, en Indso, der næsten er af Lops Størrelse.

Over Landets Høide mangle vi aldeles Maalinger, men af Beretningerne om det fremgaaer det tydeligt, at det paa større Udstrækninger ikke har nogen betydelig Høide. Det berettes nemlig, at der i Kaschggar, Khotan, Alfu og Kbuttsche dyrkes Bomuld, og dog ligge disse Landsskaber under samme Brede som Sardinien. Fremdeles er der i Khotan, som ligger under samme Brede som Sicilien, megen Silkeavl, og i Jarfand, Karaschar, Kbuttsche og Hami dyrkes Vinen. De sidstnævnte fire Stæder ligge mellem 38° 30' og 43° n. Br., en Udstrækning, der omtrent svarer til Italiens. Nu kan Vinen, efter Schouvs Jagttagelser*), ei være høiere op end 2000' paa Sydsiden af Alperne og 3000' paa Appenninerne og Sicilien. Det synes altsaa rimeligt, at de førnævnte Landsskaber ei ligge høiere over Havet. Dog maa det bemærkes, at Vinstoffen er en Plante, hvis Voren mere afhænger af Sommertemperaturen, eller rettere Temperaturen i de første Maanedes af Efteraaret, end af Aarets Middeltemperatur. Da nu Barmen nødvendigvis naaer en betydelig Høide i disse store horizontale Strækninger, hvor Himmelen sjelden fordunkles af Skyer (i Hami regner det efter alle Beretninger yderst sjelden), kan det gjerne være, at nogle af disse Stæder ligge høiere over Havet, hvilket især hvad Hami angaaer ei synes urimeligt.

§ 19.

Belortagh danner, som sagt, Vestgrændsen for Ost-Turkestan og adskiller tillige denne Deel af Ostasien fra Vestasien. Over den gaaer da de store Communicationsveie for Handel

*) Plantegeogr. Pag. 190.

og Cultur fra Indreasiën, gennem Bjergmassens vestlige Terrasser til Lavlandet i Vesten. Disse Terrasselande, som danne en væsentlig Deel af den store Skillevæg, hedde mod Nord Ferghana og mod Syd Badakhschan. Ferghana ligger paa begge Sider af Sir-Darias øvre Løb og Badakhschan er Bjerglandet omkring Amu-Daria (Gihon) og langs disse Floder, af hvilke den første udspringer paa den sneebedækte Muztagh, den anden paa selve Belortagh, gaae uestop hine vigtige Communicationsveie. Om Badakhschan vil blive udførligere talt nedenfor, da det laa paa M. Polos Reiseroute, men Ferghana, som han ikke omtaler, ville vi her i Korthed beskrive, saa meget mere, som den Wei, der fra Turkestan fører til Ferghana er den bekvemteste og befarlig den største Deel af Aaret, hvorfor den er den meest besøgte, og allerede paa Ptolemæi Tider var Transorianas store Karavanevei til Serica.

§ 20.

Vi have noie Efterretninger om to Reiser ad denne Wei til Ferghana. Den ene foretoges i 41 Dage af Mir Jöset Ullah i Aaret 1812 fra Kaschgar til Khofand, den anden af en russisk Handelsmand i Aaret 1832 fra Khofand til Kaschgar i 29 Dage.

Mir Jöset rejste i 16 Dage langs Kaschar-Daria til Flodens Kilde, hvor Terek-Passet fører over den egentlige Bjergkjæde. I 3 Dage oversteeg han derpaa denne og kom ned til Syrs Flodgebet. Herfra var atter 10 Dage reiser, alle gennem et raat Bjergland til Landet Ferghana, og derpaa gif Wei'en i 12 Dage gennem dette Land til Khofand. At Wei'en paa sine Steder gaacr over meget betydelige Høider, fremgaaer af den Beretning, at Mandedrættet paa to Steder bliver meget trangt. Paa den 19de Dag traf han paa Bjergmassens Vestside de første Træer af Pinusslægten, hvilket Træ ingen Be-

retning omtaler paa Østfiden af Bjergene, ei heller i hele Øst-Turkestan. Dette Træes Forekomst synes ogsaa her, hvor alle nsiagtige Hoideobservationer mangle, tilnærmelsesviis at kunne give os en Idée om Bjergmassens Hoide; thi Terekpasset ligger mellem 40 og 41° n. Br., under hvilken Fyrren i Europa naaer til 6000' over Havet. Men nu steg Mir Jöset fra Terekpasset i 4 Timer bestandig nedad indtil han naaede Fyrrestovene. Det er altsaa aabenbart, at dette Pas ligger meget høiere. Dog maa det herved bemærkes, at baade kan den Egn, hvor Fyrren vorer, ligge betydeligt lavere, og at de 4 Timers Nedstigen er en meget ubestemt Maalestof for Passet's høiere Beliggenhed. — Den russiske Handelsmand brugte kun 6 Dagsrejser fra Khofand til Ferghanas Grændser og 8 derfra til Terekpasset. Til at overstige dette brugte han, ligesom Mir Jöset, 3 Dagsrejser og fra Bjergfjeden til Kaschgar 12.

§ 21.

Serghana.

Dette Land, der fra Øst til Vest gjennemstrømmes af Sir, paa begge Sider af hvilken det ligger, er paa de tre Sider omgivet af høie Bjergmasser, nemlig mod Øst (Sydøst) af Mu=tagh, som danner Vandstjeldet mellem Sihons og Ghons Lillob, og hvis sydvestlige Fortsættelse kaldes al Botom o: det hvide Bjerg eller Sneebjergene; mod Nord begrænses det af Ma=tau, som efter flere Beretninger er bedækket med evig Sne, hvilket dog aabenbart kun kan gjælde om en Deel af disse Bjerge (hvorfor de ogsaa bære Navnet Alatau o: det brogede Bjerg). Kun paa den fjerde Side eller mod Vest er Landet aabent. Af de Forfattere, som have beskrevet Ferghana, er Sultan Baber (c. 1500) den udførligste og paalideligste, hvilket er let begribeligt, da dette Land var hans Fædrenerige, af hvilket han efter en heltmodig Kamp blev fordrevet af den

usbekiste Erobrer, Scheibani Khan. Før ham have de arabiske Forfattere, Ebn Haukal (i det 10de Aarhundrede), Edrifi (i det 12te) og Abulfeda (i det 14de) beskrevet det. Beretninger om Landet efter hans Tid finde vi i den chinesiske Rigsgesographie, hos Mir Jäset Allah, i Russeren Nazarovffs Gesandtsskabsreise til Khotand og i de Efterretninger, Wat hen i Bombay har erholdt af Meffapillegrimmene.

Alle ere enige i, at Ferghana er et saare frugtbart Alpe-landskab med mellemliggende grønne Sletter. Blandt dets herlige Producter nævnes især Meloner, Aprifoser, Mandler, Bomuld og Silkeorme. Desuden er den Deel af Landet, som ligger Syd for Sihon meget rig paa Viin, hvoraf vi kunne slutte, at den ei ligger over 3000' over Havet. Om Climaet have vi kun faa og tildeels modsigende Beretninger. Det er varmt og, som der paaftaaes, varmest mod Ost. Efter Mai stiger Heden til det Utaalelige (Nazaroff observerede 40°) og odelægger Vegetationen, som er frodigst fra Martz til Mai. Efteraaret bliver atter fugtigere; i October fandtes efter Nazarovff intet Spor af Vinteren. Denne er efter nogle Beretninger meget streng, men med lidt Snee, hvorimod Pillegrimmene i Bombay fortalte, at der faldt megen Snee. Desuden fortalte de, at Sommeren var saare heed, saa at der fandt en meget betydelig Forskjel Steb mellem Sommer- og Vintertemperaturen.

IV.

M. Polos Reise over Belortagh og gjennem Öst-Turkestan.

§ 22.

Efterat have, for at kunne oversee Naturforholdene, forudsøkket denne korte Beretning om Ferghana, skulle vi nu undersøge M. Polos Reise gjennem den sydlige Terrasse Badakhschan, over Belortagh og gjennem Öst-Turkestan, som er af saamegen større Bigtighed, som, naar vi undtage ham og Pater Ben. Goës, ingen Europæer har seet Badakhschan eller overstegyet Belortagh.

M. P. reiste fra Balac*) (Balk) to Dagsreiser gjennem et ubeboet Land mod N. til Chaicam**), rigt paa Korn og Græsmarker og med uhyre Saltgruber. Dette Land er Tofharestan i indskrænket Forstand, et Bjerglandskab syd for Amu-Daria, hvis Hovedstad Ebn Haukal kalder Chaican, (hos de senere arabiske Forfattere Talakan). Alle arabiske Forfattere bekræfte M. Polos Beretning om Landets store Rigdom paa Salt. Den ædle Venetianer reiste i 3 Dage derfra mod N. til Scassem***), hvis Indbyggere klædte sig i Dyrenes Skind, og, skjøndt Muhamedanere, vare meget hengivne til at drikke Bün, som i stor Mængde og af fortvælnlig Godhed vorede i deres Land. De talte et eget Sprog og vare dels udmærkede Jægere, dels Hyrder, som boede i Huler under Jorden. Dette

---

*) M. P. I. Cap. 31.

**) ibid. Cap. 32.

***) Cap. 33.

Land Scassem er aabenbart et Bjermland i Tokharestan, men det nævnes ikke af nogen anden Forfatter, med mindre det er Ebn Haukals Tasch, som han siger ligger 9 Dagsreiser fra Balk (hos M. P. 5), hvilket Edrisi ogsaa omtaler som beliggende ved Floden Casan. Dog synes mod denne Forklaring den Omstændighed at stride, at det efter M. P. laae N. D. for Thaïcam, og altsaa, selv om vi tage Hensyn til, at M. P., som alle Middelalderens Skribenter, sætter Norden for langt mod Ost, ikke godt kan være det, sydpst for Talakan beliggende Tasch.

Fra Scassem kom man i tre Dagsreiser gjennem et aldeles ubeboet Land, hvorfor den Rejsende maatte medtage Proviant, til Kongeriget Balasciam (andre Manuscr. have: Baudascia, Balaschan, Balaxiam eller Balastia), hvilket vor Rejsende som Dienvidne beskriver. Da dette Land, som forhen er sagt, er vigtigt for Communicationen mellem Ost og Vestasien, da M. P. er den eneste Europæer, foruden Ben. Goës, der har besøgt dette Land, og da tilmed hans Efterretninger i Udførlighed langt overgaae de andre, vi finde saavel hos arabiske som europæiske Forfattere, (han opholdt sig der nemlig i længere Tid), maa vi nøiere undersøge dem og sammenholde dem med Andres.

§. 23.

Hans Beretning er i Korthed følgende.*)

Balaxiam var et stort Kongerige, 12 Dagsreiser langt, der paa hans Tid stod under Storhønen. Indvaanerne havde deres eget Sprog og den muhamedanske Religion. Kongerne roste sig af, i lige Linie at nedstamme fra Zulcarnein (=: Alexander den Store) og Kong Darii Datter, hvorfor de alle

---

*) Cap. 34.

fandte sig Zulcarnein. Man fandt i Landet kostbare Edelstene, som kaldtes ligesom det (hos Ramusio: balasci, ballassi*). De udgravedes kun af een Grube ved Sifinan, og Bearbejdelsen af dem var et Regale, paa Indgreb i hvilket var sat Dødsstraf, eftersom Stenen fandtes i saa stor Mængde, at den vilde falde i Prisen, hvis Alle fik Tilladelse til at udgrave den. Ligeledes fandtes lapis lazuli i stor Mængde, hvoraf man forarbejdede den bedste Ultramarin (Lazur), man kjendte. Af andre mineraliske Produkter fandtes Sølv, Bly og Kobber. — Landet frembragte Heste, som kunde klattre paa Klipperne, hvor intet andet Dyr kunde gaae, og vare saa haardhovede, at de ikke behøvede at beslaaes. Herpaa beretter han et mærkeligt Sagn om en Hesterace, der skulle nedstamme fra Alexander den Stores Hest Bucephalus. Desuden var der en umaadelig Mængde af vilde Faar, for hvilke der paa Bjergene fandtes fortrinlige Græsgange, og af Fugle udhæves Falke, Glenter og Duehøge. Landets Indvaanere vare meget kyndige i Jagt, dyrkede god Hvede, Byg og utpreskede Olie af Nødder og Sefam. Herlige Floder, rige paa Fisk, strømme paa alle Sider ned fra Bjergene, der omgive Landet aldeles, saa at Beboerne ikke frygtede for Udfald af fremmede Folk. Disse Bjerge ere saa høie, at man bruger en heel Dag til at bestige dem og Luften paa dem saa sund, at Indvaanerne drage op paa dem for at gjenvinde deres Helbred, hvilket ogsaa var Tilfældet med M. P., der i længere Tid havde været sygelig. Mændene klædte sig i Dyrenes Skind, da andre Klædningsstykker vare dem for kostbare; dog brugte Fruentimmerne Klæder af Pinned og Bomuld.

§ 24.

Hvad nu Sagnet om Nedstammen fra Alexander den

---

*) v. Ramusis Tom. II. pag. 10.

Store angaaer, er M. P. den første, der omtaler det, men efter hans Tid findes det hos alle Forfattere, som beskrive disse Egne. Det fremgaaer af deres Fremstilling, at det er almindeligt hos alle Bjergfolk fra Durvaz (=: Alpelandsskabet under 37° n. Br. paa begge Sider af Amu-Daria) gjennem Badakhschan mod Syd til Kaseristan (=: de Bantroes Land) eller Hoilandet syd for Hindukosch (mellem 34° og 35° n. B.), og mod Ost til Iskardo (i Lille-Tibet ved Indusfloden), at de fornemste Familier paa staae at nedstamme fra Iskander eller Zulcarnein =: Alexander; ja selv i Yarkand findes det samme Sagn hos et handelsdrivende Folk, Tungani, hvis oprindelige Hjem rimeligviis maa søges vest for Yarkand i Bjergene. At denne Paaastand ikke stemmer med Sandheden, er aabenbart, og af de om dens Oprindelse fremsatte Hypoteser synes Erskines at fortjene Fortrinet. Han mener at Sagnet beroer paa en dunkel Erindring om Nedstammen fra en Green af de fortrængte hellenist-bactriske Dynastier.

De Bjerge, som efter M. P. paa alle Sider omgive dette Land, ere Belortagh, Alpelandet Durvaz og mod Syd Retvers Sneebjerge, der ved deres Forening med Belortagh danne den store Bjergknupe Puschtikur. Disse naturlige Bolværker have dog hverken sikret Indvaanerne for i tidligere Dage at blive undertvungne af Mongolerne eller senere af Usbekerne. De af ham omtalte Floder, der gjennemstrømme Badakhschan, ere dels Amu-Daria, der under Navnet Pendsch (Puni) her udspringer paa den sneebedækte Puschtikur, dels dens Bisfloder, af hvilke Kofsha er den største.

§ 25.

Tidligere og senere Beretninger om Badakhschan.

Efter Ebn Haukal ligger dette Alpelandsskab 13 Dage rejser fra Balk (efter M. P. kun 8), og udgjør den sydøstlige Deel

af Navar-al-nahar 2: Landet hiinsides Havet (det kaspiske). Gihon (Amu) og dens Bifloder gjenneilobe det frugtbare og velbyrkede Land, hvori der findes Rubiner og lapis lazuli i stor Mængde. Efter ham faaer man ogsaa Mossus herfra, men efter Edrisi føres det ikkun herigjennem fra Bafhan i Tibet, hvilket forklarer M. P.'s Taushed herom. Edrisis øvrige Efterretninger om dette Land stemme aldeles med Haulals.

Disse to Forfattere skreve før M. P. Af de senere Forfatteres Beskrivelser ere Abulfedas, Baku's (c. 1400), Cherifeddin's (c. 1450) og Baber's deels ubetydelige, deels overeensstemmende med de ældre. Den chincsiske Rigsgeographie har ingen afvigende Beretninger, naar undtages, at Indvaanerne efter den klæde sig, ligesom i Ferghana, i vide Bomuldsklæder. Den anfører blandt Landets Produkter Klis, hvoraf man maa formode, at en Deel af Landet, formodentlig ved Amu-Daria, ligger lavt.

De nyeste Efterretninger om Landet ere indhentede deels nordfra af Russer, deels sydfra af Briter, men Ingen af dem taler som Dievidne. De have alle hørt det omtale som et bjergrigt og skovrigt Land ved Gihons øvre Løb og Kofsha med stor Rigdom paa Mineralier. Efter Elphinstone findes de Gruber, hvoraf man opgraver lapis lazuli, i Belortagh, men Rubingruberne sydligere, nær ved Amu-Deria, hvilket Alex. Burnes bekræfter, idet han siger, at de findes ved Cheghanian ved Amu, hvilket aabenbart er det samme Sted, som M. P. kalder Sifinan.

§ 26.

Bascia.

Før vor Rejsende gaaer over til at omtale sin Reise over Belortagh fra Badakhschan, nævner han det 10 Dagreis

herfra beliggende Land Bascia.*) Det er efter hans Fortælling et saa hedt Land, at Indvaanerne af den Grund ere sorte. De nærede sig af Riis og Kjød, vare listige og ondskabsfulde Afgudsdyrkere, der tilbade Djævelen, smykkede sig med Guld, Sølv og Perler og havde deres eget Sprog.

Da hans Reise aabenbart fra Badakhshan gik lige til Bochan**), synes det, at han omtaler Bascia, ligesom Tilfældet er med det i hans Beskrivelse paafølgende Kaschemir, kun efter Andres Beretninger, hvilken Mening hans Efterretningers Mangel paa Udførlighed og Fuldstændighed bestyrker. Det er derfor neppe muligt at afgjøre, hvilket Land det er. Thi at det ikke, som Forster***) mener, er Landstabet Bachs eller Beshch ved Floden af samme Navn, der falder i Gihon, viser saavel den angivne Afstand fra Badakhshan, som og den Umstændighed, at hverken Haukal eller Edrifi, som nøie beskriver Landet om Gihon, omtaler dets store Hede eller Riisdyrkningen.

§ 27.

Passerne over Belortagh.

Over Belor føre, saavidt vi vide, iffun to Passer til Turkestan, af hvilke det nordlige, som gaaer over Bjergsletten Pamer blev bereist af M. P. Vi have kun een Beretning om denne Bei foruden hans, nemlig Hiyan Tsangs, en budhaiistisk Pillegrims fra det 7de Aarhundrede. Den sydlige Dvergang kjende vi kun af Pater Ben. Goës Reise i Aaret 1603 fra Badakhshan til Jarland. Den ligger omtrent 30 Mil syd for den nordlige og gaaer ikke over Sletten Pamer.

*) I Cap. 35.

**) I, Cap. 38.

***) vide Forsters Entdeck. pag. 160 et 161.

Da Hiyan Tsang's Beretning ikke er uvigtig til at forstaae M. P., ville vi i Korthed gjengive den. Han reiste fra Schangmi (et ubekjendt Land, der efter Beliggenheden synes at være Badakhshan), mod N. over et høit Bjergland og gjennem Dalen Pamilo (Pamer) til Kaschgär. Sletten Pamilo strækker sig efter ham mellem to Bjergkjæder i en Længde af 50 Müil fra Vest til Øst med en Brede af $\frac{1}{2}$ til 5 Müil. Bjergene ere bedækkede med evig Snee, og Dalen selv ligger saa høit, at der falder Snee baade Foraar og Sommer, hvorfor der ingen Vegetation findes, ligesom den ogsaa er ubeboet. I Midten af den ligger en Indsø, ved hvilken efter hans Mening de høieste Bjerge nord for Hindostan findes. Denne Sø antages almindeligt at være Karakul, Chinesernes Lungtschi o: Dragesøen, men det er aabenbart urigtigt, da denne ligger øst for Belortagh, medens Pamer-sletten efter alle Efterretninger ligger vest for Belors høieste Deel.

§ 28.

Marco Polos Reise over Bjerglandet Beloro.

Fra Badakhshan reiste Venetianeren i 12*) (efter andre Man. 10) Dage opad til et Vand, hvorved der laae mange Slotte og Landsbyer, beboede af stridbare Muhamedanere. Efter 3 Dageiser kom han derfra til Landet Vocam, som var 3 Dages Reise langt og stod under Kongen af Badakhshan. Indvaanerne havde den muhamedanske Religion og vare dygtige Krigere og Jægere. Tre Dageiser øst for Vocam fandt han et meget høit Bjerg, som efter hans Sigende antoges for det høieste paa Jorden. Der bemærkede han mellem to Bjergkjæder en Sø, fra hvilken flød en Strøm gjennem saa herlige Græsgange, at en mager Hest kunde blive fed ved at græse

---

*) M. P. I, Cap. 37.

paa dem i 10 Dage. Paa Bjergsletten var der meget Bilt, især vilde Faar af betydelig Størrelse med saare store Horn, hvilke Indvaanerne benyttede paa forskjellige Maader, f. Ex. til Hegn mod Ulvene, som fandtes der i stor Mængde, og til at opdyngte som Kjendemerker paa Veien. 12 Dage drog han gjennem denne Høiflette, som hedder Pamer og hvis høieste Deel er en Ørk uden menneskelige Boliger, ja endog uden grønt Græs, hvorfor den Reisende selv maa medtage, hvad han behøver. Ingen Fugl fandtes her paa Grund af Kulden, som var saa stærk, at Ilden ikke gav saa megen Varme, som andensteds, og derfor ikke var saa godt skiftet til at tage ved. Da han endelig var kommen gjennem denne Slette, maatte han endnu i 40 Dage rejse mod Nordost over Bjerge, Dale og Floder, hvor man hverken fandt Vegetation eller menneskelige Boliger. Dog tilføier han, at man hist og her paa de høieste Bjerge traf Mennesker af en ondskabsfuld afgudsdyrkende Stamme, som levede af Jagt og klædte sig i Dyrenes Skind. Dette Bjergland hed Beloro.

§ 29.

Om M. Polos Reise over Beloro.

Beloro er den mægtige Bjergkjæde Belor (Belur) Tagh o: Skybjergene, hvilket Navn den fører formedelst den i 3 Maaneder uafbrudte Regn, som der falder, et, som Humboldt bemærker, meget mærkværdigt Phænomen under den Brede. Dens Beliggenhed kunne vi af Mangel paa Kjendskab til den ei nøie bestemme, men efter de af J. Macartney indhenteede Efterretninger om den synes det, at den som een Bjergkjæde strækker sig fra Alfu og Kaschggar i en Bue til Ladakh i lille Tibet, og danner Vandfjeldet mellem Ost- og Vest-Turkestans Floder, ligesom det og af en Sammenligning mellem de Floders Løb, der strømme fra Belor og deres, som komme fra Hindu-Koisch

skal være sandsynligt, at den første af disse Bjergfjeder er den høieste. Pamer, der efter Hiyan Tsangs og M. Polos Beretninger aabenbart er en meget høitliggende Bjergdal, er urigtig af Geographerne efter deres Tid snart gjort til en Bjergfjede, snart til et eget Landskab. Vi have i det Foregaaende omtalt den buddhaistiske Pillegrims Beretning om den, og seet, at den efter ham er 50 Mile lang, hvilket stemmer med M. P.'s Angivelse af dens Længde til 12 Dagejser. Den Flod, der flyder igjennem den gienfinde vi ogsaa hos M. Polo, som paa denne Slette var den første, der observerede Jdens ringere Varme paa en stor Høide, hvilket siden er bekræftet ved Humboldts Jagttagelser paa de sydamerikanske Cordilleras og ved Lucs paa de savoiske og sveiziske Bjerge.*)

De Efterretninger, som Alex. Burnes ved Gihon indhente om Sletten Pamer, udbrede kun ringe Lys over dens Beliggenhed og Bestaaffenhed. Han erfarede, at den ligger mellem Badakhschau og Yarkand, og kun er beboet af faa omvaankende Kirgiser. Dens midterste Deel optages af Surikulsoen, paa begge Sider af hvilken den strækker sig 6 Dagejser. (Denne Angivelse af Længden stemmer altsaa aldeles med M. Polos). Den er saa høi, at man seer alle andre Bjerger under sine Fødder, og Kulden er saa stærk, at Sneen om Sommeren ei smelter i Klosterne; derfor finder ingen Agerdyrkning Sted og den er kun bevoret med kort Græs. Ogsaa bekræfter han i en anden Henseende M. Polos Beretning, idet han horte, at der paa den lever et selsomt Dyr, kaldet Nasz, som intet andet Sted findes. Det var af Størrelse mellem Koen og Hesten, hvidt med nedhængende Skjeg og saa store Horn, at et Menneske ei var istand til at løfte dem. Det

---

*) v. de Luc recherches sur les modifications de l'atmosphère pag. 903. 919.

elsker Kulden og jages af Kirgiserne formeddelt dets kostelige Kjød. Man gjenfjender i det let M. Polos vilde Faar.

Det sees af det Sagte, at man umulig med Bestemthed kan angive denne Slettes Beliggenhed. Dog maae vi bemærke, at, da dens sydlige Ende ei kan ligge syd for den 36te Grad, hvor lille Thibet begynder, og da den efter alle Beretninger strækker sig omtrent 50 Mile i Længden, er det rimeligt, at den ligger mellem 36°—37° og 39°—39½^o n. Br., hvilket stemmer med Humboldts Hypothese, der sætter Nordindgangen til den under 39½^o n. Br.

Bocam er aabenbart de senere Sribenters Bachan, Bathsch, med hvilket Navn de betegne Landet omkring Amus øvre Løb. Det er altsaa egentlig en Deel af Badakhshan (til hvilket Rige det efter M. P. ogsaa horte).

§ 30.

Marco Polo om Øst-Turkestan. Oversigt.

Vi gaae nu over til M. Polos Beretning om Øst-Turkestan, hvis vigtigste Landskaber og Byer han beskriver. Klaproth har gjort den saare rigtige Bemærkning, at M. P. næsten altid taler som Dievidue og i sin Fremstilling nødig forlader den af ham selv tagne Reiseroute. Det finder og Sted, hvad Beskrivelsen af dette Land angaaer, ved Cascar¹⁾ (Kaschgjar), Garchan²⁾ (=: Yarkand), Cotam³⁾ (=: Khotan), Peim⁴⁾ (=: Payin), Ciarcian⁵⁾ (Shartang), Lop⁶⁾ og Samul⁷⁾ (=: Hami), men neppe ved Ghinchintalas⁸⁾ og bestemt ikke ved Samarchan (Samarfand), hvilken Byes Beskrivelse han her indsletter, skjøndt den, som bekjendt, ligger vest for Belor mellem Gihon og Sihon.

1) I Cap. 38. 2) Cap. 40. 3) Cap. 41. 4) Cap. 42. 5) Cap. 43.

6) Cap. 44. 7) Cap. 46. 8) Cap. 47.

Hvad Ordenen angaaer, ville vi faae at see, at han fra Kaschgar vender sig med Syd og beskriver først de Landstaber, der ligge syd for Tarim og Popsøen, og derpaa dem, som ligge nord for disse Bænde.

§ 31.

Kaschgar.

Sin Beretning om den moissommelige Dverstigeelse af de høie Bjergpasfer ender M. Polo med at sige, at man derpaa kommer til Landet Cascar (Casciar), som betalte den store Chan Tribut. Det var et 5 Dageisjer langt, frugtbart Land, som frembragte Wiin, herlige Frugter, Bomuld, Hør, Hamp og andre Produkter. Indvaanerne, som havde deres eget Sprog, vare for største Delen Muhamedanere, dog fandtes der ogsaa nogle nestorianiske Christne, som havde deres egne Kirker. De vare driftige Haandværkere og Kjobmænd, men meget gjerrige. — Saa kort denne Fremstilling er, er den dog mærkelig som den første, vi kjende, af et Dievidne, tilmed da Esterretningerne om Kaschgar til Polos Tid ere meget dunkle, uagtet Ebn Haukal kjendte dette Landskab, som han, ligesom Edrifi, kalder Chaje, og uagtet det er rimeligt, at man her maa sege Ptolemæi Casia regio, gjennem hvilken Handelsveien gif til Sera.

Hvad de arabiske Forfattere og den tyrkiske Geographie (fra Aar 1640), som forverler det omkring Byen liggende Land med de langt østligere store Ørkener, vide om Kaschgar, er meget ubetydeligt. At Mir Isset besøgte Kaschgar, have vi forhen omtalt, men saavel hans Beretninger, som hvad Mekkapillegrimmene fortalte Wathen, og hvad Fraser i Rhorasau erfarede om denne By, er af ringe Bigtighed og angaaer meest dens Forhold til dens chinesiske Dverherrer. Fuldstændigere ere derimod de Esterretninger, som findes i den

chinesiske Nisgeographie fra 1778. Efter den er Dimegnen et frugtbart Land, hvis ypperste Produkter ere Meloner og Wiindruer, og Indvaanerne i Byen Kaschgar, hvilket Navn den oversætter ved „Boliger af Teglsteen“ velhavende, kunstfærdige og handelsdrivende Folk, som derhos ere meget yppige, hvilket viser, at de maae have forandret deres Levemaade siden M. P.'s Tid, da de vare bekendte for saa stor Gjerrighed, at de neppe spiste sig mæt.

§ 32.

Yarkand.

Naar vor Rejsende efter Kaschgar omtaler Samarband*), og siger, at man ved at reise fra denne By kommer til Yarkand (Charchan**), synes det aabenbart, at han fortsætter Beretningen om sin Reise fra Kaschgar, saa at hans Fortælling om Samarband maa betragtes som en Episode.

Landet Charchan (=: Yarkand) var fem Dageiseer langt og stod under den store Khans Broder søn. Indvaanerne vare næsten alle Muhamedanere, dog fandtes der og nogle nestorianske Christne. Det var et frugtbart Land, der frembragte megen Bomuld, som de kunstfærdige Indvaanere forarbejdede. En stor Deel af Beboerne havde svulne Ledemode og Kirtler, hvilket han tilskriver det usunde Blands Virkninger.

Alt hans Beretning om Yarkand er saa kort og lidet indholdsrig, viser os, at Byen ikke havde hævet sig endnu efter Mongolernes frygtelige Indfald. Den første, der efter hans Tid som Dievidne beskriver denne Stad er Ben. Goss, som opholdt sig der en lang Tid; dog siger han kun, at den var den største Residents- og Handelsstad i Kongeriget Kaschgar. Mir

---

*) I Cap. 39. **) Cap. 40.

Tsset Ullah, der besøgte denne Egn 1812, beskriver Hovedstaden og omtaler blandt Landets Produkter Hvede, Byg og Riis. Tillige bekræfter han M. Polos Udsagn om Indbyggernes Kirtelsygdom, som han ligeledes tilskriver Vandet.

De seneste Beretninger om denne Egn af Zienvidner ere Meffapillegrimmenes i Bombay. De fortalte, at Yarkand var den største af det chinesiske Turkestans 9 store Stæder, beboddes af 30000 Familier og drev betydelig Handel. Dens Gebeet blev rigeligt vandet af mange Floder, var usædvanligt frugtbart og stærkt befolket. Blandt Produkterne fremhævede de Hvede, Byg, Riis, Meloner, Druer og Silkeorme. Dog bestod Indvaanernes største Rigdom i deres Hjorder af Ojeder med fin Uld. Bomuld derimod, som efter M. P. fandtes der i stor Mængde, omtale de aldeles ikke. Dem skylde vi og Efterretningen om den førømtalte Paastand, visse Slægter gjøre paa at nedstamme fra Alexander den Store.

Der staaer endnu kun tilbage at tilføie, at de Beretninger, vi i Hadji Kalfas tyrkiske Geographie finde om Yarkand, i een Henseende stride med M. P.'s, da den paaستاer, at Luften ligesom Vandet er meget sund, og at Indvaanerne ere meget kraftige; samt at den chinesiske Rigsgéographie stadfæster de tidligere Beretninger om Landets Frugtbarhed og beskrive Indvaanerne som fredsommelige, men meget feige.

§ 33.

Khotan (Kitschi). *)

Fra Yarkand reiste M. Polo, som han siger, mod N. til Landet Gotam, som var 8 Dagsreiser langt og stod under

---

*) I Cap. 41 v. Ab. Remusat histoire de la ville Khotan. Paris 8vo Journal asiatique III 293 sqq.

den store Khan. I dette Land vare mange Stæder og Flekker, blandt hvilke Hovedstaden Cotam. Det var rigt paa Bomuld, Korn og ypperlig Biin, overhovedet paa alle nødvendige Ting. Indvaanerne vare Muhamedanere, ufrigerste, men kunstsærdige og handelskyndige.

Dette Cotam er aabenbart Landskabet Khotan, af Chineserne kaldt Kitischi, der dog ikke, som M. Polo siger, ligger nordost for Yarkand, men noget sydost.

Khotan er for nærværende Tid den ubetydeligste af Ost-Turkestans større Stæder, men i fordums Dage, endog længe før Muhamedanerne trængte ind i Ostasien, var den den største og berømteste, som Emporium for Handelen mellem China, Indien og Persien. Den vedligeholdt sin Uafhængighed til Mongolernes Indfald, og har fra den Tid været i bestandig Tilbagegang.

Den eneste Europæer, der foruden M. Polo har besøgt Khotan, er, saavidt vi vide, Ben. Goës, som fra Yarkand gjorde en Reise dertil. Han giver ingen Underretning om Byens og Landskabets Tilstand, men omtaler dog den kostbare orientalske Jaspis, som han medbragte derfra.

Ligesaa ufuldstændige ere de tidligere arabiske Beretninger om denne Stad, hvorimod vi i den tyrkiske og chinesiske Geographie og hos Wathen erholde nærmere Kundskab om dens senere Stjebne og Tilstand. De to nævnte Geographer ere enige i, at Khotan ligger i et frugtbart og veldyrket Land. Blandt dets Produkter fremhæve de Silkeorme og Justenen (den orientalske Jaspis); den chinesiske angiver desuden Landets Længde til 75 Mil (M. Polo til 8 Dagsreiser) og beskriver Indvaanerne som et mildt, elskværdigt og slittigt Folk. De Indfødte, fra hvem Wathen har erholdt sine Efterretninger, beskrive noie Khotans Forhold til Chineserne, og angive, vistnok med Overdrivelse, Indbyggernes Antal til c.

2,000,000. Een mærkværdig Beretning skyldte vi dem, nemlig den, at Buddhaculturen her har vedligeholdt sig fra de ældste Tider og endnu meget er udbredt, da den naturligtvis beskyttes af Chineseerne. Som Udsørgelsesgjenstande nævnes især Silke, Moskus, Papiir, Guldstøv, Druer og Rosiner.

§ 34.

P e i m.

Khotans fortrinligste Product, og det, der tidligst skaffede den sin store Ansæelse i Orienten er Stenen Ju, som Chineseerne kalde den, eller den orientalske Jaspis, der endnu staaer i meget høi Priis i Asien. Den er af Bigtighed for os ved Behandlingen af dette Emne, da den hjælper os til med nogenlunde Sandsynlighed at bestemme Beliggenheden af et, af M. Polo omtalt, Landskab, nemlig Peim, paa hvis Fortælling alle tidligere Fortolkere have strandet. Om dette siger vor Rejsende *), at naar man rejste videre fra Khotan i den samme Retning (o: mod N. D. eller Ost) kom man til Landet Peim, som var 5 Dageisjer langt og stod under den store Khan. I det fandtes mange Stæder og Flækker samt Hovedstaden Peim, forbi hvilken flød et Vand, hvori man fandt Calcedoner og megen Jaspis. Landet var iøvrigt frugtbart og frembragte megen Bomuld. Indvaanerne vare Muhamedanere og meget kunsthærdige og handelskyndige. Derpaa fortæller han en besynderlig Skik, der fandt Sted der ved Afsluttelsen og Ophævelsen af Ægteffaber.

Der nævnes tre Stæder, hvor Jaspis findes i Mængde, nemlig i Khotanfloden, Bjerget Mirdschai (rimeligvis ved Byen Misar under 37° n. Br. 75°' Ø. Paris), og Stationen Terek lat Payin paa den af Moorcroft nys opdagede Handelsvei fra

*) 1, 12.

Yarkand til Peh i Lilletibet. Dette Payin mener Ritter er M. Polo's Peim (Poim, Poin, Peyn i andre Man.), hvorved vi maae bemærke, at M. Polo i det Tilfælde maae have feilet i Angivelsen af dets Beliggenhed, da han siger, at det laae Øst for Khotan, medens Payin ligger næsten 4 Grader Vest for denne By. Iøvrigt er det en aldeles rigtig Bemærkning af M. Polo, at Stenen findes i selve Floden, thi i den faaes de fleste og bedste.

§ 35.

Efterat den ædle Venetianer har saaledes ført os gjennem Øst-Turkestans frugtbare Bestlande, leder han os videre mod Øst ind i de uhyre Sandstrækninger, vi forhen have omtalt som strækkende sig fra Floden Tarim og Søen Lop mod Syd til Bjergfjeden Khenlyn, der skiller dem fra Tibet, og fra Khotan i Vest til Scha-tschou i Øst, samt fra Lopsøen mod N. D. til Dasen Hami ved Thianschan's Sydside. Imellem Scha-tschou og Hami, en Udstrækning af 75 Mile, ligger den smalleste Deel af Ørkenen, der, som en Isthme forbinder den store østlige Ørken Gobi eller Schamo med den vestlige eller Ørkenen Lop. Den Karavanevei, der gaaer mellem disse to Stæder, forbinder ogsaa Østpuncterne af de to Karavaneveie, der fra China føre til Yarkand og Kaschgar, de store Emporia for Vesthandelen, nemlig den nordlige fra Hami gjennem Landet mellem Thianschan og Tarim, og den sydlige, der, netop for at undgaae den omtalte store Ørken, gjør den uhyre Dimvei over P'hasa i Tibet.

I Nutiden er denne Ørk aldeles ubeboelig, men saaledes har den ikke altid været. Det er nemlig gaaet her, som Historien saa ofte viser, at det har været Tilfældet i saadanne Ørkener, hvor Menneskenes Flid har gjort enkelte, af Naturen mere begunstigede Stæder beboelige, at de, naar politiske eller

andre Grunde have i længere Tid hindret deres Indbyggere i at besejpe Naturen, ere bleve et Bytte for Sandet, der „ubarmhjertigt som Havet“ end ikke har ladet et Spor af Cultur blive tilbage.

Syd for Lopsoen omtale nemlig chinesiske Annalister paa Dynastiet Hans Tid (163 f. Ch. til 196 e. Ch.) det, vel lille, men frugtbare Landskab Schenschen, der stod i venstabelig Forbindelse med Chineseerne; og efter ældre chinesiske Kort gif endnu i det 6te og 7de Aarhundrede af vor Tidberegning en Karavanevei fra Scha-scheou til Khotan gjennem disse Egne, som allerede for Aarhundreder siden er begravet under Flyvesandets Masser. Endog paa M. Polos Tid fandtes her endnu to betydelige Oaser, den ene ved Soen Lop, hvor Staden Lop, af hvilken nu intet Spor findes, laa, den anden fem Dageiser vest derfor, som han kalder Ciarcian. Hans Beskrivelse af disse Oaser og deres Omgivelser, som vi nu gaae over til, er mærkelig, deels som den eneste Efterretning vi have om disse nu ødelagte Egne, deels fordi den er aldeles overensstemmende med de Beretninger, saavel ældre som nyere Reisende give os om lignende Egne, som Frans Ørkener, Sahara og tildeels den østlige Gobi.

§ 36.

Ciarcian.

Fra Heim kom M. Polo til Ciarcian med Hovedstaden af samme Navn, foruden hvilken der fandtes mange Stæder og Slotte. Landet stod under den store Khan. Ogsaa her fandtes mange Edelstene, navnlig Calcædoner og Jaspis, som Kjøbmændene førte med sig til Kathai. Derpaa giver den sanddrue Reisende følgende karakteristiske Beskrivelse. Ciarcian er meget sandet, og Vandet deri er bittert (saltagtigt), hvorfor Landet er ufrugtbart. Naar en fremmed Hær drager gjennem

det, flye Indvaanerne med Koner, Børn og al deres bevægelige Eiendom til det nærmest liggende Land (s: til en anden Dase), hvor der findes Græsgange og driffeligt Vand, og blive der indtil Hjenden er draget bort. De behøve ei at frygte for Forsølgelse, da Sandstormene tilbæffe deres Fodspor. Men naar deres Overherrer, Tatarerne, drage derigjennem, bringe de kun deres Dvæg i Sikkerhed; thi dette borttage disse, uden at give Erstatning. Ligesaa gjemme de efter Hvedehøsten deres Korn i Sandet, og tage kun saa meget hjem, som de behøve i en Maaned.

§ 37.

L o p.

Endnu mere træffende er hans Skildring af denne sørgelige Orkenatur i det følgende Capitel *).

Fra Ciarcian, beretter han, maatte man drage fem Dage reiser gjennem en Ork aldeles uden driffeligt Vand til den store Stad Lop, der var beboet af Muhamedanere, stod under den store Khan og laa ved Indgangen til den store Orken. At denne Stad har ligget i Nærheden af Soen Lop og nu er aldeles forsvundet, er for omtalt.

Derpaa beskriver han Udrustningerne til en Reise gjennem den store Orken, og denne Reise selv med sanddrue Ork, saaledes som den til alle Tider ifølge Forholdenes Natur maa være. I denne Ork fandtes hist og her saltagtigt Vand og hver Dag ferst, dog i saa ringe Mængde, at det neppe er tilstrækkeligt til alle de Reisende. Orkenen selv er meget bjergfuld (en aldeles rigtig Bemærkning, der stadfæstes af de chinesiske Kort, der kalde denne Egn Tsischy-schan s: Klippeblokfenes Bjerger), og hvor man kommer til Sletteland, maa man

---

*) I Cap. 44.

vandre gjennem Sand. Overalt er Ufrugtbarhed og Tørke, saa at intet Dyr opholder sig her. Faren ved Gjennemreisen forøges endnu mere ved denne Bjergnatur, da det er næsten umuligt for den Reisende, der bliver noget tilbage, at gjenfinde sit Selskab, og ved de frygtelige Storme, der herske i disse Egne (som M. Polo med sin Tidsalders Overtro antog for Virkninger af Djævelens Ondskab), idet disse satte det lette, tørre Sand i Berørgelse, flytte Sandhøiene og derved forandre Landets Udseende.

Det er isøvrigt let at indsee, hvorledes disse Orkaner, der efter alle Efterretninger rase i disse Egne, opkomme, naar man betænker, at Luften i Orkanen fortyndes ved den store Hede, hvorfor de kolde, svære Luftmasser fra Thianschan strømme til med uhyre Magt.

§ 38.

Førend vi følge M. Polo paa hans Vandringer hiin- sides de store Orkaner gjennem Tangut til Landene Tenduch (ved Hoanghos Mellemløb) og Kathai, staaer der endnu tilbage at undersøge den Deel af Ost-Turkestan, som ligger mellem Tarim og Thianschan. Her gaaer nemlig den store nordlige Karavanevei fra Hami over Stæderne Turfan, Karaschar, Kutsché, Aksu og Utschi til Kaschgar, her maae vi uden Tvivl søge det Land, hvilket M. Polos Beretninger om Chinchintalas gjælde, og her gjenfinde vi hans Chamul (Khamil) i Dasen Hami.

§ 39.

Khamil o: Hami.

Dette Hami ligger østligst af Nord-Turkestan's Stæder, og er altsaa baade den første Stad Karavanerne naae efterat have gjennemreist Gobi, og tillige det Sted, hvor de, kommende fra Vest, ruste sig til deres besværlige Vandring. Derfor har Hami

fra de ældste Tider været en vigtig Samlingsplads for Kjøbmændene, og er det efter Timikowski endnu. Dette har været Aarsag i at Landet, skjøndt middelmaadigt udrustet af Naturen, har naaet en høi Grad af Blomstren.

Det er nemlig en lille Dase (hvis vigtigste By ligger efter Pater Gaubils Beregning under $42^{\circ} 53'$ n. B. og $93^{\circ} 19'$ Ø. fra Paris), paa de tre Sider omgivet af store Dræfener og paa den fjerde af Bjergkjæden Thianschan. Jordbunden er ikke frugtbar af Naturen, da den kun vandes af faa Floder, og det næsten aldrig regner; men Indbyggernes store Slid har, ved en fornuftig Anvendelse af Sneevandet, forvandlet den saaledes, at Landet tykkes den Rejsende, der kommer til det fra Ørkenen, at være et sandt Paradiis, ligesom Zemen synes Araberen, der fra sit Fædrelands Sandstetter betræder det, „at nære alle Jordens Urter.“

Hamis berømteste Produkter ere Wiindruer og Meloner. Wiindruerne ere saa fortrinlige, at allerede den berømte Keiser Taisong af Dynastiet Tang (618–907 efter Chr.) i den sidste Halvdeel af det 7de Aarhundrede bragte Wiinstoffen hertil fra til China, og senere den store Keiser Kianghi ansaae det for en af sine prisværdige Regjeringshandling, at han forplantede 3 Druesorter fra Hami til sit Hovedrige. Og endskjøndt Melonerne trives fortræffelig ved den store Sommervarme i Turfans Steppelands, frembringer dog dette Landskab de fortrinligste, hvorfor det ogsaa betaler aarlig Tribut i dette Produkt, som i China er i høi Pris. Foruden disse Hovedprodukter roses især Hamis Mæismærker og Frugthaver.

Medens andre Beretninger, især den om Winterkuldens Betydelighed og Vandets Kjølighed selv under den store Sommervarme vise, at Hami ligger betydelig høit over Havet, synes disse Produkters Forekomst og deres store Fortræffelighed at vise det Modsatte. Men man maa betænke, hvad vi derom

før have sagt, nemlig at disse Planter's Vegetation mere afhænger af Sommersvarmen end af Middelttemperaturen.

Den første Europæer, der beskriver Hami er netop M. Polo; men vi kunne ei afgjøre, om han taler som Dienvidne. Hans Beretning om den er følgende. Camul er et Landskab i det store Rige Tangut, staaer under Storkhanen og har mange Stæder og Flækker. Det støder til to Ørkener, nemlig den store, hvorom før var Tale og en mindre. Landet har fuldt op af alle nødvendige Ting. Indbyggerne havde deres eget Sprog, vare Afgudsdyrkere (Buddhaister) og tænkte ikke paa Andet end Syngen, Dands, Spil og andre Fornøielser. De overlode deres Koner og Døttre til de Reisende, som de, efter selv at være dragne ud af Huset, lode handle efter Behag, en Skif, som Mangu Khan forgjæves søgte at affaafe, da Indbyggerne troede, at Gudernes Velvillie, og middelbart derved Landets Frugtbarhed, afgang af dens Overholdelse.

Efterretninger om Sædernes Tilstand i Dasen Fezzan i Ørkenen Sahara vise os, at lignende Forhold paa disse Steder have medført samme Væster.

Senere blev Hami besøgt af Goës, der meget rigtig bemærker, at her var Grændsen for Muhamedanernes Fremtrængen som Magt i Østasien (deres Religion er trængt noget længere frem). Jesuiterfædrene, der under de første manschuriske Reisere fik Indpas i China, have mange interessante Efterretninger om dette Landskab, hvoraf det Vigtigste alt er omtalt. I deres Beskrivelse af Folket afvige de meget fra M. Polo, idet de beskrive det som høit, robust og tappert, men tillige lidst, ja endog blodtørstigt. Tillige var paa deres Tid Buddhaculturen forlængst aldeles fortrængt af Islam.

§ 40.

Chinchintalas. Organon. Rubruquis Reise.

Det er uvist, om M. Polo taler om Hami som Dien-

vidne, men det er aabenbart, at han i sin Beretning om Chinchintalás ikke gjør det, eller i det Mindste at han ved en Feiltagelse har om dette Land fortalt, hvad der vedkommer et andet.

Paa Camul, siger han, følger Chinchintalás, der mod Nord grændser til Drkenen, er 16 Dageiser langt, staaer under Storphanen og indeholder mange Stæder og Slotte. Folket er deelt i tre Secter, Nestorianere, Muhamedanere og Afgudsdyrkere. I dette Land er et Bjerg, hvori findes Staalerts og Salamander, hvoraf man forarbejder uforbrændelige Klæder ved en Fremgangsmaade, som han beskriver og siger sig at have lært af en kunstfærdig Tyrk ved Navn Turficar.

Endnu mere ubestemt end denne Beskrivelse er den af næsten alle Forfattere forsøgte Forklaring. Selv Ritter gjør sig her skyldig i Selvmodsigelse og kommer ei til noget bestemt Resultat. Egriçaiá nemlig med Staden Calacia, som senere omtales af M. Polo *), antager han paa et Sted **), ligesom Klaproth, for Ninghia ved Hoanghos venstre Bred (under 38° 32' n. B.), og paa et andet Sted ***) er han tilboielig til at ansee det for identiff med Chinchintalás, og dette atter identiff med Rubruquis Organon med Staden Kailak (=: med Bjerglandet Dschulduz ved Thianschan), hvilkens Mening han atter frafalder og vil søge Chinchintalás i Landet Schenschen ****), med den mongolske Endelse talás (= dalai), der betyder Slette eller Hav (Schenschen=talás).

For retteligen at kunne udføre Undersøgelsen om disse Forhold, er det nødvendigt at gennemgaae Minoritermunken Rubruquis Beretning om sin Reise gennem Landet Organon.

*) Vide I, Cap. 64.

**) Ritters Asien, Band I, pag. 162.

***) s. c. Band 5, pag. 434 & 439 sqq.

**) See ovenfor § 35.

Det almindelig udbredte Rygte, at Mongolkhanen var bleven Christen, bevægede i Maret 1253 Ludvig den 9de til at affende Munkene Rusbroek eller Rubruquis fra Brabant til Khanens Hof. Denne Reise, der fuldstændigst findes i Purchas pilgrimes T. III efter et i det cambridgiske Bibliothek fundet Haandskrift, blev længe brugt, tilligemed M. Polos Bæk, som en Haandbog over disse Egne, saameget mere som hans Troværdighed viste sig derved, at han fuldstændig gjorde og bekræftede sine Forgjængeres (Ascelinus og Pl. Carpins) Beretninger uden at kjende dem.

Han drog fra Constantinopel over det store (o: sorte) Hav til Havnen Soldaya (hos M. Polo: Soldadia) i Gasarien (o: Krim), derpaa langs det asovske Hav (som han omtaler) til den største Flod, han hidtil havde seet, nemlig Estilia (o: Volga), og havde paa den ene Haand Morel (Mosscha o: Nordvinerne) og Merduas (o: Mari o: Tschremisserne), og paa den anden (hvore) Side de store Bjerge (Caucasus), hvor Cergis (o: Circasserne), Alas (Alanerne) og Lesgerne boede. Batu Khan residerede, som han siden erfarede, ved Volga i Staden Saray. Fra Volga drog han og hans Ledsagere i 12 Dageiser videre gjennem Tanglernes Land (o: Kanflis, bekjendt af deres Kamp med Kitanerne) til Floden Jagag (Jais o: Ural), som kom fra Pascatirernes Land (Baskիրerne), hvilke talte ungersk, som Rubruquis erfarede af de sig der opholdende Prædikermunke.

Fra Ural droge de derpaa 24 Dageiser mod Øst (eller maaffec rettere Sydøst), derpaa 7 Dage mod Syd over Bjerge, hvor de fandt det vilde Uffel Kolan (saaledes kaldes det endnu i disse Egne, og saae da for første Gang langt borte høie Bjerge. Kort derpaa naaede de Staden Kenfat, men i hvilket Land den laa, kunde Rubruquis ikke sige, da Tørerne ikke vidste dets Navn. Det vandedes af en stor Flod, som tabte

fig i Moradsjer, og her vare Wiinbjergene. Han erfarede her, at Staden Talas (rimeligviis ved Floden Talas, der flyder mellem Tschui og Sihon) laa sex Dageiser nærmere ved Bjergene.

Hvilken denne Stad Kenkat er, er det ikke lykkedes nogen Forfatter at afgjøre, men dens omtrentlige Beliggenhed kunne vi dog bestemme. Thi da han brugte 12 Dageiser til at reise fra Wolga til Ural, maa han ved de 24 Dages Reise fra denne Flod være kommen igjennem de store Stepper nord for Uralsoen og forbi denne Sø. Derpaa drog han 7 Dageiser mod Syd, traf Kenkat og den Flod, der vandede Landet. Denne maa aabenbart være enten Sarasu eller Tschui, hvilket ogsaa passer til den angivne Afstand fra Talas. At her ikke kan være Tale om nogen Stad i det egentlige Vest-Turkestan, som Forster mener*), er aabenbart, da Rubruquis for at komme derhen maatte have oversteget den sneedækte Ala-tau, hvoraf der intet Spor findes i hans Beretninger. Hans Beretning om Wiinavlens i disse Egne gjentages ikke af nogen Forfatter, der senere har bereist disse Egne, saa at Forster vistnok seiler naar han paastaar, at her findes megen Wiinavl.

Saa Dageiser fra Kenkat kom Rubruquis til Bjergene, hvor Kara-kithay boede, og her maatte de sætte over en stor Flod.

Kithanerne beherskede China fra 1012 til 1125, og forbreve herfra, vandrede de mod Nordvest og bemægtigede sig Dsungarernes og Bucharernes Land, hvorpaa de bestode som en selvstændig Stat til Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, da de bleve undertrykket af Chovaresmerne. Kara (s: sort) er en almindelig Benævnelse for tributbetalende Folk, og saaledes kaldtes Indvaanerne i disse Lande, fordi de stode under

---

*) Entbeck. Pg. 134.

Ritanerne *). Den store Flod, de maatte sætte over, antager M. Bruun, aldeles misforstaaende Beliggenheden af disse Egne, for Sijon det er vel snarere Tschui.

Herpaa reiste Nubruquis videre til Staden Equius, hvis Indvaanere talede det persiske Sprog og vare Muhamedanere. Derpaa oversteg han Bjergene og kom ned paa en stor Slette, paa hvilken laa Staden Kailak (Cealac i andre Man.), der var en stor Markedsplads. Foruden den havde der forhen ligget mange andre Stæder, som Mongolerne havde ødelagt. Dette Land pleiede man at kalde Organum (non), og det grændsede mod Nord til Uigurernes Land. Indvaanere, som deels vare Muhamedanere, deels Nestorianere, deels Idoltilbedere (hvis Gudstjeneste han noie beskriver), havde deres eget Sprog og egen Skrift. Men da havde Kontomannerne, der hørte til Mangu Khans særegne Underfaatter, besat Landet. 3 Dage rejser fra Kailac kom han til en stor Sø, 15 Dage rejser i Omkreds og saa stormfuld som Oceanet; hiinsides den saae han atter Bjerger og mellem dem var en anden Sø af samme Størrelse som den første, med hvilken den ved Flod stod i Forbindelse. Der raabte en saadan Orkan her, at de kun med Fare for at kastes i Havet kunde reise gjennem Paa-serne mellem Soen og de sneedækte Bjerger, der laae nord for den.

Beliggenheden af disse Egne er i Sandhed ikke let at bestemme, og det er heller ikke skeet med Sikkerhed af nogen af Nubruquis Fortolkere. Sprengels **) Forklaring, hvilken Malte-Bruun som sædvanligt udskriver ordret ***), er meget utilfredsstillende. Han siger blot, at Organon skal være Irga-

*) Forsters Entdeck. Pg. 408 og 9. Schlosser allg. Weltgesch. 3 B. 2 Th. Pg. 260.

**) Geschichte d. Entdeck. Pg. 291 og 92.

***) Geschichte der Erdkunde, übers. v. Zimmermann Pg. 250 og 51. Forsters Entd. Pg. 135 fgg.

nekon, et metalrigt Gebeet ved Floden Drghon (der falder i Selenka), og som spiller en vigtig Rolle i Mongolernes Sagnhistorie. Fremdeles antager han, at det er det samme, som M. Polos Egrigaia, og at Kailak er Polos Calacia. Hvorvidt Navnet Organon er opstaaet af Irganekon vil siden blive oplyst, kun saameget ville vi her sige, at Rubruquis Organum umuligt kan ligge ved Drghonfloden. At M. Polos Egrigaia er det samme Land som Organon kan maaskee være en objectiv rigtig Bemærkning, men hos Sprengel er den subjectiv urigtig, da Egrigaia ligeledes umuligt kan sættes ved Drghon.

Førster paastaar, at denne Egn's Beliggenhed er let at forklare. Den store Sø, siger han, er Balkasch, syd for hvilken der ligger en anden stor Sø (han mener Temurtu eller Tseful), som muligens staaer i Forbindelse med den første ved en Flod. I Balkasch flyder Ili, ved den ligger Stæderne Golska (han mener Gulscha o: Ili), som er Rubruquis Kailak og Alfu, der er Equius. (Denne By Alfu maa vel stiknes fra den i Turkestan ved Floden Alfu, der falder i Tarim.) Organum er Irganekon, bekjendt ved det af Abul Gasi opbevarede Sagn. Det betyder efter Gasi en af Bjerge omgivet Slette, og som saadan beskriver Rubruquis det ogsaa. Det ei af andre nævnte Folk, Rontomannerne, vare en mongolsk Stamme (thi de siges at høre til Mangu Chans særegne Underaatter). Men Mongolerne havde i tidligere Tider udbredt sig mere mod Nordvest til Floderne Ob, Irtysh og Ischim og nordpaa til Berdenshavet. De Mongoler, som da boede ved Floden Ronda (en Flod af middelmadig Størrelse, som falder i Irtysh kort før deres Forening med Ob) bleve kaldte Rontomanner og vare nu dragne syd paa til Balkasch. Iøvrigt antager ogsaa han, at M. Polos Egrigaia er dette Organon eller Irganekon, og at den deri beliggende Stad Calacia er Gulscha.

Men det er aabenbart, at Førster her er gaaet saa vidt

i sin Fortølfningsiver, at han har vendt op og ned paa Rubruquis Beretning. Thi naar den af ham omtalte store Sø var Balkasch, maatte han, der reiste fra Vest til Øst, meget tidligere være kommen til den, end til Guldscha, og til denne By førend til Alfū, men nu er netop det Modsatte Tilfældet, idet Rubruquis først kom til Equinš, derpaa til Kailac og først 3 Dageisfer derfra (aaenbart mod Øst) traf den store Sø. Her til kommer, at Jøseful og Balkasch ingentunde staae i Forbindelse med hinanden, da de toertimod ere adskilte ved en høi Bjergmasse, der kaldes med det almindelige Navn Altai.

Ved at udlede Organum af Irganekon gaaer han rigtigere frem end Sprengel, da han ei henfører Sagnet til Drghonfloden og saaledes ei sættes i den Nødvendighed at lade Organum være denne Flods Gebeet. Forklaringen af Kontomanernes Navn er aldeles grundløs, og, hvorvidt Egrigaia er det samme Land som Organum, vil senere blive omtalt.

Endelig er Geographiens Heros, Ritter, her og, som vi før have omtalt og senere nærmere ville faae at see, ved Forklaringen af M. Polos Egrigaia geraadet i Selvmødfigelse, idet han paa flere Steder antager*), at Organum er Uldalen og Kailac Guldscha, og beklager, at de katholske Missionairers Beretninger om deres Reiser, som han udtryffeligt siger gif gjennem Landet mellem Altai og Thianschan, ere saa usuldstændige og forvirrede, og derhos ikke er utilbøielig til at udlede Organum af Irganekon, men dog derpaa i en senere Deel af sit store Værk, fremsætter en, derfra aldeles forskjellig, Mening**), idet han henlægger Landet Organum, som han identifierer med M. Polos Chinchintalas (der før er omtalt) syd for Thianschan og derved lader Rubruquis to Gange passere denne Bjergkjæde.

*) Band, 1, pag. 404, ib. pag. 430, ib. pag. 438, ib. pag. 441.

**) 5 Band pag. 434 og 437 følg.

Han siger nemlig*), at Rubruquis kom fra Nordfiden af det kaspiske Hav over Talas til Sydsiden af Temurtusen, og derfra til den store Stad Kailak, og at denne er den samme som den af Ben. Goës omtalte Stad Gialis 3: Dluç Dschulduz (store Dschulduz) i Bjerglandskabet Dschulduz. Landet kaldtes Organum ved Mangu-Chans Hof, fordi man der meget godt vidste, at Uigurernes, Landets Beboeres, oprindelige Hjem var ved Floden Orghon. Hvilket Folk Kontomannerne er, troster han sig ikke til at afgjøre, dog opfaster han den Hypothese, at det er det samme som Romanerne. 3 Dageiser fra Kailak kom Rubruquis til den store Sø, som efter hans Mening er Karaschar eller Bostu, der virkelig ogsaa er mod. Syd omgivet af Bjerge (nemlig Kurunglebjergene), syd for hvilke vi gjenfinde den anden store Sø i Popsocn, til hvilken virkelig flyder den store Kaidusflod fra Bostu Nor. Det er uimodsigeligt, at disse Stedforhold aldeles stemme med Rubruquis Beskrivelse af Landet Organum, hvilken Overensstemmelse forsøges ved, at alle Beretninger ere enige i at omtale de frygtelige Storme, der herse i disse Egne.

Ogsaa er Ritters Forklaring af Navnet Organum i det Mindste sandsynlig; thi Klaproth og Ab. Remusat have beviist, at de gamle øst-asiatiske Tyrker eller, som de siden Mongolerherredømmets Tid almindeligst kaldes, Uigurerne, tidlig vare deelte i to Stammer, en større og en mindre. Den sidste havde allerede før Christi Fødsel sine Bopæle i Landet paa Thianschans Sydside ved Top og Bostu, medens den første blev i Uigurernes oprindelige Hjem, nemlig Landet omkring Orghon og Selenga. Men i det 7de Aarhundrede udyndrede ogsaa denne, drevet af Nødvendigheden, da den trængtes af dens øst-

---

*) ibidem.

lige Naboer, undertvang sine Stammebrodre og oprettede et Rige, der blomstrede i 100 Aar, paa begge Sider af Thianschan. — Det kan ikke nægtes, at ogsaa denne Ritters sidste Forklaring ikke er ganske tilfredsstillende, især da det er svært at begribe, hvad der bevægede Rubruquis Førelse til to Gange at sætte over den mægtige Thianschan i Stedet for at fortsætte Reisen til Karakorum lige mod Øst nord for denne Bjergkjæde ad den samme Bei, Mangus yngre Broder, Hulaku, samme Aar marscherede paa sit Erobringstog mod Syden. Men, da der kun er to Alternativer, enten at antage Organum for Ili-dalen eller for Dschulduz, synes det Sidste mig at burde foretrækkes.

For vi gaae over til nærmere at beskrive dette Dschulduz, hvortil vore Undersøgelser have ført os, ville vi først, saavidt muligt, bestemme Beliggenheden af M. Polos Chinchintalas, idet vi holde Duquestionen om dets Identitet med Egrigaia indtil videre udenfor.

Forster *) forklarer dette Navn ved Sankin-talai eller Citas-las-Dalai, hvorved han forstaaer Landet omkring Søen Sangghin-dalai, der ligger paa Orbeghi Bjergene, Tangnu Dolas sydlige Fortsættelse, under 49° n. B., 116° øst f. Ferro. Det er forunderligt, at Urimeligheden af denne Forklaring ikke er faldet ham ind, da han dog ved at bestemme Beliggenheden af det hos M. Polo paafølgende Land Succuir, der laa 10 Dageiseer øst for Chinchintalas, i den Grad har gjort BOLD paa den ædle Venetianers Beretning, at han først forandrer Øst til Syd, og dernæst, idet han antager Succuir for Suf under 33° n. B., 112° , østl. f. Ferro, aabenbart ansætter en Dageise til 24 Mîl.

Ritter er, som sagt, uvis om han skal antage det for Dschulduz eller for Schen-schen. For den første Mening taler,

---

*) pag. 170.

at M. Y. i Chinchintalas, ligesom Rubruquis i Organum, nævner de tre mellem hinanden boende Secter; Nestorianere, Muhamedanere og Idoltilbedere, og at han omtaler Asbest Fabricationen her, som vi af chinesiske Efterretninger vide sandt Sted allerede i det 5te Aarhundrede efter Christus i Karaschar og de omliggende Egne, men, som hverken omtales eller efter Naturforholdene godt kunde existere i Dasen Schenschen. Det Samme gjælder om hans Beretning om Staalerts. For den anden Fortolkning er derimod Navnets Righed, og den af M. Polo angivne Beliggenhed, da han siger, at det mod Nord grændsede til Drkenen, hvilket Dschulduz ikke gjør.

At komme Sagen nærmere er neppe muligt, og det synes mig rimeligst at antage, at M. Polos Chinchintalas er Landet Schenschen, og at de paa det ikke passende Beretninger ere hentede fra et andet Landskab (maaskee Dschulduz), men af M. Polo ere anvendte paa dette ved en Hufommelsesfeil, der er let begribelig og lettere tilgivelig, naar man betænker under hvilke Omstændigheder hans Beskrivelse er affattet.

§ 41.

Dschulduz.

I Begyndelsen af det 15de Aarhundrede var Dschulduz saa berømt for sin Skjønhed og Frugtbarhed, at Cherifeddin paaftaaer, at det deraf har faaet sit Navn, som betyder Morgenstjernen. Efter at have overvundet og udryddet Geterne opfløge Timur her sin Veir og festsilgholdt Sciren med stor Høitidelighed.

Ikke længe efter omtales det, da det Gesandtskab, som denne Erobrers Søn, Schach Roth, sendte til China, reiste herigjennem, men der berettes kun, at det var et høit Bjergland, hvor Gesandterne midt om Sommeren lede meget af Kulde.

Eigesaa ubetydelige ere de Efterretninger den dristige Ven. Goës giver os om Landets Natur og Indvaanere. Han omtaler det som et græsrigt Alpeland, gjennem hvis Hovedstad Gialis (Dschulduz) mange Karavaner drage baade til Vest- og Østasien.

Efter Chinesernes seneste Beretninger er Landets Tilstand kun sørgelig; thi de Dage, da det kaldtes „Velstandens og Overflodighedens Hjem,“ gif til Ende ved Mongolernes ødelæggende Indfald. Det har 75 Mile i Omfreds, fedt Græs og ferske Kilder, men Indbyggerne, der deels ere Tyrker deels Kalmuffer, skildres som fattige, dorste og roverske. Dgsaa Hovedstaden er nu kun ubetydelig mod før.

§ 42.

Organum. Egrigaia.

Før vi forlade Turkestan staaer der tilbage at undersøge, hvorvidt Organum og det omtalte Egrigaia ere identiske.

I sin Beskrivelse af Tangut vælger vor Reisende Hovedstaden Campion (=: Kantscheu) som Udgangspunkt. Han beskriver først Veien derfra over Gzina i Gobi til Karakorum, vender derpaa tilbage til Kantscheu og siger, at 5 Dageiseer sydost for denne Stad ligger Landet Ergimul med Hovedstaden Singui, hvorfra man mod Sydost kommer til Kathay, og dernæst, at Landet Egrigaia med Staden Calacia laa 7 Dageiseer øst for Campion, og at man fra den reiste til Tenduch (=: Landet nord for Hoanghos Mellemlob).

Klaproth har bragt det til høi Grad af Sandsynlighed, at denne Stad er Ninghia ved Hoanghos venstre Bred; thi dette stemmer saavel med M. Polos Angivelse af dens Beliggenhed, som og med hans Beskrivelse af Byen, som et stort Emporium for Handelen med China, og som Overgangspunkt-

tet fra Tangut til Tenduch, og denne Forflaring har Ritter og paa eet Sted bifaldet *).

Naar han nu senere, aabenbart forledet ved de to Navne: Egrigaia (Egghour s: Uigurernes Land) og især Calacia (Kailak, Gialis, Dschulduz) forsætter Landet til Egnen syd for Thianschan, synes han storlig at feile.

Thi for det Første strider det aldeles mod Belliggenheden af Egrigaia, som M. Polo meget nøie bestemmer; dernæst er det tydeligt, at Egrigaia laa paa Venetianerens Reiseroute, og at han her taler som Dienvidne, hvilket neppe kan være Tilfældet med hiint Alpeland i Thianschan. Fremdeles siger M. Polo at paa dette Sted levede baade Nestorianere, Hedninger og Muhamedanere, medens han, der dog saa nøie paa hvert Sted angiver Indbyggernes Religion, aldeles ikke omtaler Muhamedanere i Egrigaia. Endelig er det bekjendt, at Kammetot-Fabricationen er almindelig i Bjerglandene nordvest for China, hvorfor ogsaa M. Polo omtaler den baade i Egrigaia og Tenduch, medens den aldeles ikke findes omtalt hos nogen Beskriver af Turkestans nordlige Alpelande.

---

*) I, pag. 160—79.

Efterretninger

om

Borgerdydskolen i Kjøbenhavn,

for

Skoleaaret 1840—41.

Da Underviisningstiden ogsaa i Metropolitan-skolen var forandret til sammenhængende Formiddagstimer, og Moden i Kjøbenhavn giver de samlede Skoletimer i Ungdommens Dine et, uden Hensyn paa Skolens Beliggenhed, stort og afgjort Fortrin for deelt Skoletid, vistes der hos mig en paa de sidste Aars Erfaring grundet Frygt for, at det for Forældre og en Skole, der dog vel endnu ikke af nogen anden i Character og Grundsætning var gjort overflødig, men nu blandt de flere lærde Skoler i samme By stod ene med den i Formiddags og Eftermiddags Timer deelte Skoletid, ikke vilde blive muligt at vække og vedligeholde den hos Disciplene for Dannelse nødvendige Arbejdslyst og Arbejdskraft, men at en Tilstand skulde indtræde, der var værre end Døden selv. Modstand var hidtil Pligt; nu blev den, naar Skolen skulde haabe at udrette Noget, umulig, og enhver Betænkelse ved samlede Skoletimer maatte vige for Disciplenes forudseelige langsomme Død i en Skole, som i sin Modstand hverken har den offentlige Skoles Auctoritet, eller selv er i Besiddelse af Orpheus's eller Amphions Lyra. Jeg meddelte Disciplenes Forældre min Frygt og et foreløbigt Forslag til Forandring, men at jeg da ikke torde lade Skolen have mere end 5 Underviisningstimer om Dagen.

De fleste af de Mænd, som erklærede sig herover, vare enige med mig, og, idet de i det Hele bifaldt mit Forslag, viste adskillige mig tillige den velvillige Opmærksomhed at gjere

en og anden for mig nyttig og veiledende Bemærkning. Iaa foretrak at vedblive med deelte Timer; ifkun to Mænd pristte ubetinget de samlede Timer.

Alt ordnedes derpaa til Forandringen saaledes, at de befrygtede farlige Virkninger saavidt mulig kunde formindskes og overveies af de virkelige eller formeentlige Fordele. Mere end 5 sammenhængende Timer, der krævede aandelig Anstrengelse, torde jeg ikke paalægge nogen Klasse, hvis jeg ikke selv vilde opfordre Disciplene til at sidde uopmærksomme uden al Selvvirksomhed og Eftertanke; gjøre det for vanskeligt for dem hjemme at forberede sig saaledes til alle Timer, at der ikke under de første skulde tabes for Meget for de sidste, umuligt gjennem og efter alle Timer at huske, hvad de havde hørt og lært i hver Time; selv forlede dem til i den ene Time ved Bedragerier mod Lærerne og sig selv at forberede sig til den anden, eller til at anvende Fritiden til Læsning, og saaledes ved Indretningens egen Bestaffenhed modarbeide dens intellektuelle og moraliske Niemed.

Ogsaa fra en anden Side har jeg anseet det for urigtigt at tilføie en sjette Time, idet nemlig Erfaring har lært mig, at i varme og vindstille Sommerdage Luften i Bærelserne ikke lader sig rense saaledes i Middagsstunden i 10 Minutter eller et Dvarteer, om endog Vinduer og Dørre fra modsatte Sider staae aabne, at den ikke i sidste Time skulde blive alifor trykkende. At der i de sidste Aar ogsaa af Enkelte har været klaget over vore Skoleværelser, skjøndt de baade ere høie og luftige, veed jeg; men denne Klage er ugrundet. Naar derimod en Gymnastikttime ligger imellem, kan baade Luften i Bærelset udrenses og Disciplenes Sind forfriskes, og i det Tilfælde har jeg troet at kunne give en Klasse den sjette Time, ligesom ogsaa, naar den sidste Time efter fornødent Mellemrum anvendes til Sang. Ifkun i de 2 af de nederste Classer har det været nødvendigt,

i det Mindste i Aar, een Gang om Ugen at tilfoie en sjette Time udenfor Gymnastikdagene; men da har en af de sidste Timer været anvendt til Skrivning.

1 Cl. A fik ved Forandringen 4 ugentlige Timer færre, 3 i Latin og 1 i Historie og Geographie; 1 Cl. B 2 Timer færre, 1 i Latin og 1 i Historie og Geographie; 2den og 3die Classe fik derimod fra Januar Maanedes Begyndelse hver to ugentlige Timer til i Latin for om muligt at opnaae større Modenhed til 1ste Classe, den ene i dette, den anden til næste Aar. Tegneunderviisningen laae udenfor Skoletiden 2 Timer ugentlig Onsdag Eftermiddag for dem, der vilde benytte den. Før deeltog et stort Antal deri, men efterhaanden, som Ulysten til Eftermiddagstimer tiltog, blev det meget ubetydeligt. I Formiddagstimerne kunde jeg ikke faae Plads for denne Underviisning, og derfor gives den nu for det Første ikke paa Skolen.

Da den samlede Fritid nu blev saa lang, blev jeg af en forstandig Fader gjort opmærksom paa, at det i flere Henseender vilde være godt, om Disciplene i Underclasserne fik et let skriftligt Arbeide til dermed hjemme at udfylde Noget af Tiden; dette Forslag fandt Bisald, og jeg aftalte med Lærerne en Plan derfor, saa at en Classe til hver Dag, den ikke havde Stiil, fik af en anden Lærer et let Spørgsmaal i hans Fag, og ikke til samme Dag af flere end af een Lærer. Dette ubetydelige skriftlige Arbeide fordrer Læreren afleveret til bestemt Tid, gjenemseer det hjemme og giver Character derfor. Ogsaa heri seer Skolen Bevise paa det mere eller mindre ordentlige og omhyggelige Tilsyn hjemme.

Forandringen begyndte i Slutningen af Februar Maaned. Skoletiden blev fra Kl. 8—1, i de korte Vinterdage vil den blive fra 9—2. At Gymnastik eller Sang-Underviisningen forlænger Skoletiden een Time for de Vedkommende, er forhen bemærket. Svøm-

ningen finder om Sommeren Sted paa de 3 Gymnastikdage om Middagen Kl. 1. Gymnastiktimerne udfyldes da med de Discipliner, hvortil ellers anvendtes Timen fra 1—2. Hele Skolen gaaer disse 3 Dage til Svømming Kl. 1, og ved Hjælp af det tilstrækkelige Antal Lærere er den forbi Kl. 2½. Ethvert Parti gaaer hjem, saasnart det er færdigt.

Underviisning og Dvælse i Dansk er i denne Skoles Underclasser forbunden med Underviisning i Latin under een Lærer, der, ligesom de øvrige Lærere, saavidt muligt og gavnligt, rykker op med sine Disciple gjennem alle Underclasser. Under forudgaaende og samtidige Dvælses i Modersmaalet lader han dem i Latin efterhaanden af de i to trykte Ark for Declination, Kjøen og Comparison samlede Substantiver med Bemærkelsen anstueliggjørende og Kjønnen betegnende Adjectiver, og af Exempler i den derpaa følgende Læsebog, under sin Veiledning udbrage Regler, som siden samles efter Grammatikken med de tidligere brugte Ord uden Hensyn til Grammatikens. Substantiverne med deres Adjectiver og Exemplerne tjene til Norm hele Skolen igjennem, indtil de sidste begynde at forstønes, da andre paa Former og Indhold rigere Exempler vælges. Hvor Udførelsen lykkedes, har Erfaring lært Methodens Fortrin til forstandig grammatikalsk og logisk Læsning af Forfatterne.

Med begge Sprogs Forbindelse spares Tid; Disciplene vænnes ved Eenhed i Behandling, det ene Sprogs Sammenligning med og Oplysning af det andet, til at forstaae og anvende, hvad de læse og høre, og ideligen at komme tilbage til det Læste og Hørte. Under den gradvise Fremgang, hvortil det latinske Sprog er saa stiftet indenfor Grændserne af de efterhaanden udviklede Evner, lægges for Sprogdannelsen en Grund, som Lærerne i Tydsk strax, i Fransk og Græsk, naar disse Sprog komme til, i almindelige Sprogbegreber og Bemærkninger bygge paa.

Naar Lærerne i Sprogene saaledes arbeide med forenet og concentreret Virksomhed efter een Plan, i nøie Forbindelse og i een Aand med Lærerne i de andre Fag, hver overensstemmende med den for ethvert Fag efter samme Grundsætning lagte Plan, og enhver Lærer er forstandig og ivrig i sit Arbeide og nu og da villig yder den af sine Disciple, der af en eller anden Grund trænger dertil, den fornødne Hjælp om Eftermiddagen, har jeg nogen Erfaring at støtte mit Haab paa, at Underklasserne, selv med de faa Timer, saaledes, med de almindelige Undtagelser, kunne gjenneingaaes i det sædvanlige Antal Aar af Disciplene, at disse kun behøve 2 Aar til øverste Klasse. Men er Planen kun halv fulgt, eller forstyrret inden- eller udenfra; ere Disciplene ikke bragte til at lære, forstaae, beholde det Væste og glæde sig derover, fatte de ikke ved tænkfuld Op- læsning en ikke vanskelig Construction, eller tænke de sig ikke om og spørge sig selv om de enkelte Ord og Sætninger og deres Forhold til hverandre, vide de ikke, hvad de kunne besvare sig selv, hvad de maae spørge Læreren om, ere de ikke øvede i med Bevidsthed i Valg at give den latinske Form for Tanken i den ene eller anden tilsvarende danske Form og omvendt, drives de ikke af nogen virkelig Lust til at gaae videre, sidde de uden Liv og Følelse, uden at gribes af levende Beundring og Kjærlighed, Foragt og Afsky, og have de saaledes i Sprogene ingen Grund lagt til en følgende skarpere Tænkning, til Hjertets Forædling og Villiens Kraft i Stræben efter Pligtens Opfyldelse, da burde de ikke komme i øverste Klasse med et hvilket som helst Timeantal, og mindst med 5 daglige Timer, hvis de skulle gjenneingaae den i 2 Aar og opnaae den tilføjede Modenhed. Men endnu maa ingen af en saadan Classes Disciple erklæres for uskiftet til at studere, med mindre en afgjort Modbydelighed for Latin og Græsk raader til Forandring. Istedetfor at udstøde dem, maa der arbeides med dem af tildeels nye Lærere endnu

et Aar i Underclassen, eller, flyttes de af en eller anden Grund op, maa Underviisningsplanen lægges for 3 Aar. Opnaaes nu i det første af disse 3 Aar de manglende grundige Forkundskaber, Dveller og Færdigheder, udvikles Evnerne nogenlunde altsidig, bliver Lysten vaft, Villien styrket og Selvbeherfselse erhvervet, saa haaber jeg, at de, med den for Enkelte altid nødvendige Efterhjælp, i 2 Aar med 5 daglige Timer baade kunne og ville arbejde saaledes, at en antagelig Modenhed for Universitetet kan opnaaes. Skulde det ikke lykkes, maae der itide tages saadanne Forholdsregler, at Ingen formedelst de færre daglige Skoletimer tabes. Med dem, som det ikke paa nogen Maade eller ved noget Middel var muligt i dette første Aar at vække til Liv og Selvvirksomhed, lære særgelige Erfaringer, at der sjelden er noget Udfomne, naar ikke den haarde Nødvendighed tvinger dem. Naar nu deres Forældre ikke følge Skolens Raad, var det lettest og beqvemlest for denne at støde dem ud; men troe de, at der skeer dem Uret, hvor skjule vi os da, naar de siden i Fortvivlelse raabe om Hævn over os og Bore, og vi ikke kunne negte Muligheden af, at de, hvis vi havde holdt ud med dem, kunde have været frelst? Jeg har altid anseet det for Pligt at holde ud, og Enhver, som har arbeidet ved min Side, veed bedst, hvad vi have gjort og lidt for dem. Men vide de nu, at man bliver ved i Haab og med Taalmodighed at arbejde med dem, da blive de selv ved i Indbildskhed, Modvillighed og Trodsighed ikke at gjøre Andet end Ulykke og Fortræd i Skolen, enten stolende paa, at de, naar Tiden kommer, nok blive dimitterede, eller visse paa, at de da blot behøve at vise deres Forældre eller Bærger Almanaffen for at faae Lov til at løbe fra Skolen og prøve Slumpelykken for at faae det Stempel, som er det Æneste, de attraae.

Hvorvidt det nu har været rigtigt eller ikke at samle

Skoletiden, kan først efter et Par Skolegenerationer vise sig. Før kan Ingen med nogen Paalidelighed domme derom; hidtil har det været en Modesag. Paa Tidernes Aand, Forældrenes omhyggelige og aarvaagne Tilsyn med deres Sønner i den lange sammenhængende Fritid, og Myndighed over dem til Glids og Sædeligheds Befordring, vil Alt beroe, foruden paa Skolernes bestandig fremadskridende Forstandighed, Iver, Alvor og Dygtighed i utrætteligt og uegennyttigt Arbejde i Sandhedens og Retfærdighedens Aand. Ingen vil let fortænke Noget i, at han har havt Betænkeligheder i en for kommende Slægter saa alvorlig Sag. Skulde den Tid komme, da Forældre og Foresatte ikke havde Tid og Lyst til Opsynet med deres Sønner, hvo stod da inde for, at de ikke tabtes og droge Andre med sig, eller hvo vilde paatage sig Ansvarer? Vilde Skolerne selv befrie Forældrene derfor ved at aabne Eftermiddagskoler til Arbejdstid, da var der ikke Andet vundet, end at Sønnen spiste med deres Forældre; men denne vistnok vigtige Fordeel for Opdragelsen kunde i de allerfleste Tilfælde ved en derpaa beregnet Indretning have været opnaaet med deelt Skoletid, og saaledes mange Misligheder været undgaaede; skulde derimod Andre, hvad man har sagt mig, at der allerede trues med, oprette saadanne Eftermiddagskoler, saa har jeg for min Deel dertil ikke Andet at sige, end at jeg for mange Aar siden, da en tydsk Aften-skole aabnedes for Skoleungdommen fra alle Kjøbenhavns Skoler, erklærede i Glasserne, at enhver Discipel i denne Skole, som havde begyndt, maatte forlade enten den ene eller den anden af Skolerne; der gaves Rilder nok endda til Forvirring og Fordærvelse; skulde der endelig gribes til Timelærere hjemme, saa var ligeledes det værre end Døden selv, og for at frelse fra denne maatte der atter begyndes med de svære Dpoffrelser af Tid, Kræfter og Penge, som Udryddelsen af denne fra en foregaaende Skolegeneration

i private Skoler indgroede Fordom allerede har krævet, og som maastee ikke Mange vilde beqvemme sig til. Ved det vistnok skarpe, men eneste virksomme Middel, Indførelse af mange daglige Skoletimer og Aften-skole for dem, der troede at trænge til Hjælp, blev jeg, understøttet af Disciplene, først i Stand til at knuse Hovederne paa dette Hydra, hvorefter Timerne igjen efterhaanden indskrænkedes, og Aften-skolen ophørte. Hvis nu dette skulde komme frem paany, kunde det let hænde sig, at Kampen imod det vilde blive endnu vanskeligere. Iffun under særegne Omstændigheder og for en Tid ere Timelærere hjemme i Skolegjenstande ved Siden af Skolen tilraadelige; ellers forsvinde Agtelse, Tillid og Hengivenhed for Lærere og Skole, der bringes Forvirring i Forstand og Kundskaber, Villien tager en beklagelig Retning, Hjerte og Character fordærves, med mindre en Skole ikke duer, ikke har Noget at give eller tabe, Lærerne kun ere tilstede for at høre og maae glæde sig over, at Andre ville give. At en Veiledning eller Haandledning nu og da af Forældre, ældre Godsfænde eller Andre i Huset kan være ligesaa usfkelig som nyttig, og at denne ligesaa lidt som den Hjælp, Disciplene indbyrdes faae af hverandre, eller den Nytte, de kunne have af at arbejde sammen, maa forblendes med hvad der er sagt om Privatlærere, følger af sig selv.

Ved forrige Skoleaars Slutning var Antallet af Disciplene 102, af disse dimitteredes 12. Ved det nye Skoleaars Begyndelse var Antallet 89; af disse have i Aarets Løb 5 forladt Skolen; 4 ere senere komne til, saa at her nu findes 88 Discipline, der ere saaledes fordeelte i de forskjellige Classer:

1 Cl. A.	. . . . .	22.
1 Cl. B.	. . . . .	19.
2 Cl.	. . . . .	18.

Schema over Skoletimernes Antal og Fordeling

før Forandringen

efter Forandringen.

	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Religion	2	2	2	2	2	2	2
Nye Testamente	1	"	"	"	"	"	"
Dansf.	2	1	2	2	2	2	3
Latin	12	11	8	8	9	9	9
Græsk	4	4	3	3	3	"	"
Hebraisk	2	2	"	"	"	"	"
Tydsf.	2	2	2	2	2	3	3
Franff.	2	2	2	2	2	2	"
Historie	4	4	3	3	3	4	"
Geographie	4	4	3	3	3	4	3
Mathematik	3	3	3	3	3	2	2
Regning	"	"	1	1	1	2	3
Naturhistorie	"	1	2	2	2	2	2
Skrivning	"	"	"	"	2	3	3
Gymnastik	2	2	2	2	2	2	2
i Alt	36	34	30	30	33	33	32

I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.
2	2	2	2	2	2	2
1	"	"	"	"	"	"
2	1	2	2	2	2	3
9	10	10	10	9	9	9
4	4	3	3	3	"	"
2	2	"	"	"	"	"
2	2	2	2	2	3	3
2	3	2	2	2	2	"
3	3	3	3	3	4	"
3	3	3	3	3	2	3
"	"	1	1	1	2	3
"	1	2	2	2	2	2
"	"	"	"	2	3	3
2	2	2	2	2	2	2
32	32	32	32	33	33	32

3 Gl. . . . . 12.
 4 Gl. . . . . 8.
 5 Gl. . . . . 4.
 6 Gl. . . . . 5.

Sang har Enhver, som tager Deel deri, 2 Timer om Ugen. Dands have Disciplene i de nederste Classer havt i nogle Vintermaaneder 2 Timer hver Onsdag Eftermiddag.

3 Begyndelsen af Skoleaaret var 1 Cl. A i de fleste Fag deelt i 2 Afdelinger; i Aarets Løb ere disse efterhaanden atter forenede med Undtagelse af 5 Timer ugentlig. 4de, 5te og 6te Klasse have 12 Timer ugentlig været forenede under een Lærer, desuden 4de og 5de Klasse 3 Timer, 5te og 6te Klasse 13 Timer. Disse 3 Classer have ligeledes havt fælles Gymnastiktimer.

R e l i g i o n .

6 Cl. Det gamle Testaments Bibelhistorie efter Herslebs mindre Bibelb. 1ste Cap. af Valles Lærebog.

5 Cl. Samme Pensum.

4 Cl. Det gamle Testaments Bibelhistorie indtil Nehemias's Død (efter Herslebs større Bibelb.) Af Valles Lærebog fra § 7 i 2det Cap. til 5te Cap.

3 Cl. Det nye Testaments Bibelhistorie til Apostlenes Historie. 6te, 7de og 8de Cap. af Valles Lærebog.

2 Cl. Af Bibelhistorien er læst forfra indtil 3die Afsnit. Af Fogtmanns Lærebog er 2det Cap. læst.

1 Cl. B. Det gamle Testaments Bibelhistorie. Fogtmanns Lærebog fra § 47—122.

1 Cl. A. Hele Bibelhistorien. Hele Fogtmanns Lærebog. Af det nye Testamente have de Ældre læst Johannes's, de Andre Lucas's Evangelium. De Disciple, som fra Aarets Begyndelse dannede en Underafdeling af denne Klasse, have Intet læst af det nye Testamente.

D a n s k.

Fremgangsmaaden i Dansk har i dette Aar i Underclasserne været som sædvanlig. Skolens Læsebøger ere ene benyttede. 1 Cl. B. har havt en Afhandling hver Uge og en Extemporalafhandling 2 Gange om Maanedens. 1 Cl. A. har ugentlig skrevet en Religionsafhandling og en Version.

L a t i n.

6 Cl. Borgens Læsebog fra 25de—53de Stykke.

5 Cl. Borgens Læsebog fra 50de Stykke til 28de Fortælling i 6te Afsnit; af Cornelius er læst Themistocles.

5 og 6 Cl. have samlede repeteret de for Skolen udarbejdede Ark og derpaa i de sidste Maaneder anvendt de i Læsebogen forekommende Verber.

4 Cl. Cornelius: fra Alcibiades til Datames, af hvilke nogle Felt herrer ere læste cursoriff; Cæsars Bellum Gallicum: 1ste Bog og 12 Cap. af 2den Bog.

3 Cl. Sallust: Catilina; Cicero: de 4 catilinariſke Tale; Cornelius: fra Datames til Eumenes (incl.); Cæsars Bellum Gallicum: 5te Bog. De to sidste Forfattere ere læste cursoriff.

2 Cl. Cicero: den 4de catilinariſke Tale og Talerne pro Ligario og pro Dejotaro; Sallust: Jugurtha; Terentius: Phormio. Af Cicero's Breve: de 8 første (Weiffes Udg.). Disse Breve ere læste i Slutningen af Aaret, og ligesom de 40 Cap. i Jugurtha ikke forud gennemgaaede af Læreren. Curtius er brugt til cursoriff Læsning.

1 Cl. B. Horats: Brevene; af ars poetica er iffun læst fra Vers 1—95 og fra 325—382; Virgil: Æneidens første Bog; Livius: 2den og 3die Bog: Cicero de Oratore: 1ste Bog. I Horats har Alt forud været gennemgaaet, i Virgil

de første 360 Vers, i Cicero de første 45 Cap., i Livius Intet.

1 Cl. A. Horats: Brevene; Virgil: 1ste og 6te Bog; Cicero de officiis: 1ste Bog og fra 24de—33te Cap. af 3die Bog; Cicero's Breve: fra 20de—30te (Weiskes Udg.). Af Livius har det øverste Parti læst 3die Bog, det nederste 2den Bog. Af 5te Bog have Alle læst fra 20de Cap. Bogen ud.

3 Horats har Alt forud været gennemgaaet; i Cicero de officiis har det øverste Parti gennemgaaet for det nederste; af Virgil, Cicero's Breve og Livius har Intet været gennemgaaet.

G r æ f f.

4 Cl. Af Langes græske Læsebog til VII, 2. Efter Langes Grammatik er det af den paradigmatiske Deel indøvet, hvortil Læsebogen har givet Anledning.

3 Cl. Iliadens 2den Bog fra Vers 142 og af 3die Bog til Vers 110; af Grammatiken det Vigtigste af Formlæren.

2 Cl. Iliadens 5te Bog; Herodots 9de Bog til Cap. 31. Af Grammatiken er læst Formlæren, og enkelte syntaktiske Bemærkninger ere givne.

1 Cl. B. Iliadens 7de og 8de Bog og af 5te Bog til Vers 416; Xenophons Memorab. Socr.: 1ste Bog; Herodots 9de Bog. Intet uden Xenophon har forud været gennemgaaet. Langes Grammatik til Regimen verborum.

1 Cl. A. Plato: Apologia Socratis og Crito; Xenophons Memorab. Socr.: 4de Bog; 1ste, 2den og 10de Bog af Iliaden; Langes Grammatik.

H e b r a i s k.

1 Cl. B. Af Grammatiken er, tildeels efter Müllers „Kortfattet hebr. Gram.“ læst Verbum og Nomen i dets Forbindelser og Forandringer, og saa Meget af Lydlæren, som ovenangivne Afsnit give Leilighed til. Dette er indøvet ved Læsningen af 1ste og 2det Cap. af Genesis.

1 Cl. A. Genesis er læst ud og Grammatiken læst fuldstændig. Enkelte Disciple have endnu læst Propheten Joel og 20 Psalmer af 1ste Bog; Een har desuden læst de 12 første Cap. af Dommernes Bog.

T y d s k.

5 og 6 Cl. Af Riises mindre tydske Læsebog er læst 43 Sider, af den større 42 Sider. Af Rungs Grammatik er læst: Artikler, Substantivers Kjon og Declination, Pronominer, Adjectiver, Hjelpeverber, de regelmæssige Verber og nogle af de uregelmæssige.

4 Cl. Af Riises større Læsebog: 42 Sider. Af Rungs Grammatik: Declinationer, Kjonsregler, Pronominer, Adjectiver, Conjugationer.

3 Cl. Af Riises større Læsebog: 130 Sider. Hele Rungs Grammatik.

2 Cl. Af Riises Læsebog: 84 Sider. Enkelte Gange er der læst cursorisk efter Hjorths Læsebog. Formlæren efter Rungs Gram. 1 Gang om Ugen har Classen havt en let Stiil eller en Version af det Læste, hvortil da Tydsken har været lært udenad.

1 Cl. B. Udvalgte Stykker af Riises Læsebog. Til cursorisk Læsning 2 Gange maanedlig er brugt Hjorths Læsebog. Mundtlig Stiil 1 Gang maanedlig efter Holsts Læsebog. Formlæren efter Rungs Gram.

1 Cl. A. Cursoriff er efter Hjorths Læsebog læst udvalgte vanskeligere Stykker, saavel profaiske, som poetiske. Formlæren (efter Rung) og de vigtigste syntaktiske Regler ere indøvede ved Analyse. 2 Gange maanedlig mundtlig Stil efter Holsts Læsebog.

F r a n s k.

5 Cl. De 20 første Sider af B. Bjerrings mindre franske Læsebog.

4 Cl. Af Borrings Læsebog for Mellemklasserne: 33 Sider; af Borrings Grammatik: Artiklen, Pronominerne, Hjælpeverberne og de regelrette Verber.

3 Cl. Af Borrings Læsebog for Mellemcl.: 56 Sider; af Borrings Gram.: Formlæren, dog ikke aldeles fuldstændig.

2 Cl. Af Bjerrings „Lectures françaises“: 60 Sider. Efter Borrings Gram.: hele Formlæren; de vigtigste Regler af Syntaxis ere givne mundtlig.

1 Cl. B. Af Bjerrings „Lectures françaises“: 65 Sider. Hele Borrings Grammatik (Syntaxis mundtlig).

1 Cl. A. Bug-Jargal af Victor Hugo er læst cursoriff. Borrings Grammatik (2den Udgave), hvortil de vigtigste Afsnit af Syntaxis ere dicerede.

H i s t o r i e.

5 Cl. Den gamle Historie til Aar 31 f. Chr. efter Rosfods Udtog.

4 Cl. Fra Aar 31 f. Chr.—1291 efter Chr.

3 Cl. Fra Aar 1291—1661. Ved Tidrummet fra 1291—1517 er endnu Rosfods Udtog benyttet, men ved det Døvrige Estrups.

2 Cl. Fra Ludvig den 14des Tidssalder til vor Tid (efter Estrup).

1 Cl. B. Classen har været deelt i 2 Partier; det ældre har efter Estrup læst fra Aar 146 f. Chr.—1786 efter Chr.; det yngre: fra de ældste Tider til Aar 1517 efter Chr. (med Undtagelse af Tidrummet fra Alexander den Store til Græcherurolighederne) og fra 1796 til vor Tid. Siden Forandrin-

gen i Skoletiden har Classen afverlet hver Uge med en historisk Afhandling og chronologiske Tabeller.

1 Cl. A. Hele Historien (efter Estrup); den tidligere omtalte Underafdeling af denne Classe, hvorfra Ingen dimitteres i Aar, har læst det Samme med Undtagelse af Tidrummet fra Korstogene til Reformationen. Skriftlige Opgaver ere udarbejdede til hvert enkelt Afsnit af Historien.

Geographie.

6 Cl. En Udsigt over Europas, Asiens og Africas physiske og politiske Forhold. (Silfverbergs Omrids af Geogr.).

5 Cl. Norge, Sverrige, Holland, Belgien, Storbritannien og Irland, Spanien, Portugal, Frankrige og Africa; (efter Belschows Lærebog).

4 Cl. Holland, Belgien, Storbritannien og Irland, Spanien, Portugal, Frankrige og Africa. (Belschow).

3 Cl. Asien, Africa og Australien efter Ingerslevs Geographie, dog de physiske Forhold efter Lærerens Dictat.

2 Cl. Africa, America, Australien (efter Riises Geogr.). De physiske Forhold til disse 3 Verdensdele ere dicterede af Læreren, ligesom ogsaa til Asien.

1 Cl. B. Norge, Sverrige, Rusland, Polen, Preussen; Africa, America og Australien.

1 Cl. A. Hele Geographien efter Riises Lærebog, den gamle Geographie efter Estrups Grundrids.

Mathematik.

5 og 6 Cl. have 2 Timer ugentlig havt geometriske Tegneøvelser. Med Hensyn til Beviser for det Lærte har den sædvanlige Fremgangsmaade for denne Underviisning her i Skolen været fulgt.

4 Cl. Ursins Geometrie: forfra til § 75. I Arithmetik er Læren om Bogstavregning og Decimalbrøk gjennemgaaet uden Henviisning til nogen Lærebog.

3 Cl. Ursins Geometrie: forfra til § 100. I Arithmetik er det i foregaaende Classe Lærte repeteret og ved mundtlige og skriftlige Exempler indøvet.

2 Cl. Ursins Geometrie: forfra til § 131. Af Jürgensens Arithmetik er med Forbigaaelse af § 13—§ 16 læst de første 17 §§.

1 Cl. B. Efter Ursins Geometrie: Afsnittet om Forholdet mellem Figurers Flader, samt deres Udregning; tillige er det Foregaaende, saavidt muligt, repeteret. Efter Jürgensens Arithmetik: Væren om Maal og delelige Tal, Potenser og Rodstørrelser, Ligninger af første Grad.

1 Cl. A. Efter Ursins Geometrie og Jürgensens Arithmetik er det til Examen artium Anordnede gennemgaaet. Nogle af Disciplene have tillige gennemgaaet Ligninger af første Grad med een og flere Ubekendte, Ligninger af anden Grad, Logarithmer samt den plane Trigonometrie.

Naturhistorie.

5 og 6 Cl. Et Udtog af Planteriget og Insecterne er foredraget uden Brug af nogen Lærebog.

4 Cl. Zoologie: de beenløse Dyr; desuden er der af det i foregaaende Aar læste repeteret Pattedyrene og Fuglene, tildeels efter Læssens Grundrids, der dog meest er benyttet for Navnenes og Kunstordenes Skyld.

3 Cl. Reptilierne, Fiskene, Insecterne og Crustaceerne efter Drejers Lærebog, med Rettelser og Tillæg.

2 Cl. Af Zoologien er læst om Organisation i Almindelighed, de to Rækker af organiske Vægmere i deres Forforskjellighed og deres Forhold til hinanden. Det dyriske Vægemes Elementardele efter deres sammensættende Grundstoffer og i deres indbyrdes Forbindelse. Organiske Systemer og Functioner. Af Mineralogien er læst Grundstofferne for sig og i deres binære og dobbelt binære kemiske Forbindelser, Mineraliernes fysiske Egenskaber og Grundtrækkene af Crystallographien. Af selve Mineralierne er der kun læst de vigtigere Hovedgrupper, meest med Hensyn til deres geognostiske Forhold og kemiske Forbindelser. Alt efter mundtligt Foredrag.

1 Cl. B. I denne Klasse er givet en Oversigt over alle 3 Naturriger for at vise Eenheden af de almindelige Principer, som udtale sig gennem dem.

S c h e m a

over Examinationen ved den offentlige Examen i Borgerdybskolen i Kjøbenhavn i Juli 1841.

	Første Bærelse.			Andet Bærelse.			Tredie Bærelse.			Fjerde Bærelse.		
Torsdag den 15de Juli.	9-1.	I A. og B. Latin.	Nielsen.	9-11.	II. Græsk.	Hr. L. Silfverberg.	9-11.	III. Hist. og Geogr.	Hr. Rimestad.	9-10½.	IV. Math. og Regn.	Hr. Bonfils.
	4-6½.	V. og VI. Latin og Danst.	{ Hr. L. Silfverberg. — H. Nielsen.	11-1.	II. Religion.	— Stilling.	11-1.	IV. Hist. og Geogr.	— Rimestad.	11-1.	III. Math. og Regn.	— Bonfils.
	6½-8.	IV. Religion.	— L. Silfverberg.	4-6.	IV. Tydsk.	— Bang.	4-8.	I A. og B. Hist. og Geogr.	{ — Warncke. — Rimestad.	4-6½.	II. Math. og Regn.	— Bonfils.
Fredag den 16de Juli.	9-10½.	III. Naturhistorie.	— Reinhardt.	9-10½.	IV. Græsk.	— L. Silfverberg.	9-12.	II. Hist. og Geogr.	— Rimestad.	9-11½.	I A. og B. Mathematik.	— Wagtmann.
	10-½1.	III. Latin.	— B. Silfverberg.	11-1.	IV. og V. Fransk.	— Møller.	12-1½.	II. Naturhistorie.	— Jacobsen.	11½-1.	I A. og B. Hebraisk.	— L. Silfverberg.
	4-6.	IV. Latin.	— L. Silfverberg.	4-6.	I A. og B. Tydsk.	— Vaudig.	4-6.	II. Fransk.	— Møller.	4-5½.	V. og VI. Geom. og Regn.	— Bonfils.
	6-8.	I A. og B. Græsk.	— Jørgensen.	6-8.	II. Tydsk.	— Vaudig.	6-8.	III. Fransk.	— Møller.	6-7.	V. og VI. Religion.	— L. Silfverberg.
Lørdag den 17de Juli.	9-12.	II. Latin.	— Wiehe.	9-11.	III. Religion.	— Raff.	9-10½.	V. og VI. Hist. og Geogr.	— Rimestad.	9-11.	I A. og B. Fransk.	{ — Bjerring. — Møller.
	12-1.	IV. Naturhistorie.	— Jacobsen.	11-1.	I A. og B. Religion.	— Stilling.	10½-11½.	V. og VI. Naturhistorie.	— Ørsted.	11-1.	III. Græsk.	— L. Silfverberg.
	Kl. 1.	Sangprobe.	— Berggreen.				11½-1.	V. og VI. Tydsk.	— Bang.			
	Om Eftermiddagen Kl. 4 prøves de nye Disciple.											

Til at overvære Examen indbydes herved ærbødigst Disciplenes Fædre og Foresatte samt andre Skolens Belyndere.

Kjøbenhavn den 10de Juli 1841.

M. Nielsen.